

La Memòria Històrica asturiana recuperada. Gerardo Argüelles Fernández.

- Ana Aroca Donato
- 2º Batxillerat
- INS Dr. Puigvert
- Tutor: Antonio Buj
- Curs 2015-1016

Índex

1. Introducció	3
2. Memòria Històrica	6
3. República i Guerra Civil	17
3.1 República a Astúries	24
3.2 Guerra Civil a Astúries	28
4. Gerardo Argüelles Fernández	39
Conclusions	52
Bibliografia	56
Annexos	57

Introducció

La realització del treball de Recerca (TR) és obligatòria per als alumnes de Batxillerat. Una vegada superat el primer curs d'aquesta etapa educativa, se'ns obliga a triar un tema per a desenvolupar. Degut a la meua condició de dona tenia pensat fer el meu TR sobre les dones i la societat, però després de fer algunes reflexions vaig arribar a la conclusió de què era un tema massa extens. En aquell moment de discussió amb mi mateixa, el meu pare, professor d'Història, em va suggerir que per què no estudiava la memòria històrica, i en concret, la vida del meu besavi, desaparegut tràgicament durant la Guerra Civil Espanyola.

Finalment vaig escollir aquest segon tema per diversos motius. El principal motiu o un dels principals, és el meu interès per l'història. Estudiaré la segona República i la Guerra Civil Espanyola, dos períodes de la nostra història dels quals la joventut té cada vegada menys coneixement. No obstant es tracta de dues etapes molt rellevants de la història espanyola. No cal dir llavors que un dels primers objectius és aprendre una mica més sobre l'història contemporània d'Espanya. Un altre motiu és esbrinar on es troba el meu besavi, de qui parlaré més detingudament en el capítol quatre.

Els meus coneixements sobre la segona República són, de moment, molt escassos. Sé que la segona República va arribar el 14 d'abril del 1931 d'una manera pacífica, o millor dit, es va aconseguir la república democràticament, ja que el poble espanyol la va votar. També sé que es va instaurar després de set anys de Dictadura per part de Miguel Primo de Rivera i que va comportar més drets per a les dones, una nova educació, i un gran moviment cultural. Aconseguir que el poble espanyol sabés llegir va ser un dels molts objectius de la segona República, també coneguda com "la niña bonita". Aquests grans avenços es van trencar el juliol del 1936 degut a un cop d'Estat per part d'una part de l'exèrcit. Estava més que clar que el poble republicà lluitaria pel que era seu, i això va portar a l'inici de la Guerra Civil espanyola, la qual va finalitzar el 1939, any en el que es va iniciar la Dictadura de Franco i any en el que Espanya va començar a caminar cap a endarrere en comptes de seguir avançant.

La dictadura va finalitzar amb la mort de Franco l'any 1975. Així es va acabar amb 36 anys d'opressió i silenci. Respecte a aquestes dues etapes: República i Guerra Civil parlaré en el segon capítol.

En totes les guerres, sempre hi ha els vençuts i els vencedors, i malauradament aquests segons sempre volen esborrar la petjada dels primers, com si res no hagués passat. Això va passar al finalitzar la Guerra Civil Espanyola. Es va voler imposar el silenci, la por i el pitjor de tot: la desesperança, perquè si un poble té esperança al progrés, res no l'atura, però quan a aquest poble se l'imposa el silenci i el derrotisme, està tot perdut. El problema per a la dreta espanyola es que es van trobar amb molta resistència, i quan hi ha resistència, després l'opressió és molt pitjor.

Aquesta opressió va significar afusellar, matar, torturar... amb l'objectiu de esborrar aquella petjada de lluita i esperança que els feia tanta por.

Durant els tres anys de Guerra Civil Espanyola, hi va haver moltes morts, sobretot van morir aquells i aquelles que defensaven una causa justa i legítima, els del bàndol republicà. Però ja al final de la guerra, quan ja els insurrectes estaven gairebé al poder, es quan de veritat va començar la persecució d'aquells que defensaven unes idees totalment diferents.

Molts van ser assassinats i molts altres empresonats per després tenir un simulacre de judici per acabar sent afusellats. Després d'afusellar-los es tiraven els seus cossos a les fosses amb l'intenció de que els seus cossos no fossin trobats i fer saber a les seves famílies el que podria passar si s'entrometien on no devien. Es per això que Espanya és el segon país del món amb més desapareguts.

Tota aquesta pressa i crueltat d'assassinar, per part dels franquistes era la reacció davant la por que tenien a que un poble, que fins aleshores havia estat sotmès, comencés a tenir paraula i dignitat. Però com ja va dir el escriptor Miguel de Unamuno: "Venceréis, pero no convenceréis". I així va ser, van vèncer però no van aconseguir convèncer.

El regim de Franco va tenir un gran suport dintre d'Espanya: l'església, aquella institució que deuria creure en el perdó, en l'amor entre els homes i les dones i que deuria estar amb els més dèbils i necessitats... doncs no.

L'església espanyola d'aquells moments va presenciar milers i milers d'afusellaments per part dels rebels a gent compromesa amb la llibertat, i no van fer-hi res per impedir-ho, tot el contrari.

Quan la dictadura va tocar a la fi, molta gent va començar a investigar, sobretot moltes famílies van voler trobar els cossos dels seus familiars assassinats sense justificació durant la Guerra Civil o la postguerra. És així com va néixer a Espanya l'interès de recuperar la memòria històrica. Tot i que ja han mort molts i moltes dels que van sofrir la Guerra i la Dictadura, aquest interès no ha desaparegut, tot el contrari, ara molta gent jove vol saber el parer dels seus avis/es o besavis/ies, i no només la gent que té familiars desapareguts, sinó molta gent que vol ajudar a recuperar el nostre passat. Perquè depèn de tots i totes recuperar la nostra Memòria Històrica i saber de veritat el que va passar, i així tots i totes tenir cura i sobretot memòria per a que no tornin a passar aquells fets tan espantosos. Sobre la Memòria Històrica parlaré en el primer capítol.

2.Memòria Històrica

“Si no es coneix el passat és molt fàcil que torni a succeir”, aquesta frase l’escoltada sovint, tan per part de familiars, professors i professores com en llibres, pel·lícules...S’explica la història als joves i a les joves perquè així coneguin el seu passat, per a que tinguin cultura o per aprendre la lliçó. Però el problema està quan no es coneix la història o s’intenta amagar, just això va passar després de la Guerra Civil espanyola; durant la Dictadura es va intentar amagar la lluita dels republicans matant, silenciant o obligant a la força a oblidar, però no ho van aconseguir.

A l’any 1977 va arribar l’esperada Democràcia a Espanya i amb ella unes eleccions que van fer president a Adolfo Suárez de Unión de Centro Democrático, (UCD). Però el silenci respecte de les morts de la Guerra Civil i la dictadura va continuar, i no va ser fins 27 anys després, a l’any 2004, quan es va promoure la llei de la Memòria històrica, proposada per el Partido Socialista Obrero Español (PSOE). El motiu d’aquest gran retard va ser la transició espanyola de la Dictadura a la Democràcia.

Després de la mort del general Franco el 20 de novembre del 1975 i de la coronació del nou rei d’Espanya, Juan Carlos I, dos dies després, van sorgir tres alternatives. La immobilitat, és a dir, continuar amb la dictadura; la reforma, apareix la democràcia però d’una manera molt suau i lenta i, per últim, la ruptura, que vol dir trencar totalment amb la dictadura i tornar a la República.¹

El primer govern després de la mort de Franco, va ser un govern continuista amb la dictadura, dirigit per Carlos Arias Navarro. El rei va fer que dimitís i va posar capdavant del govern a Adolfo Suárez, a l’estiu del 1976. Adolfo Suárez va estar durant un any al capdavant del govern abans de les eleccions, i durant aquest temps va legal·litzar tots els partits polítics, va fer pactes amb partits d’esquerres... perquè ell volia unes eleccions totalment democràtiques .

¹ *Cómo transcurrió la Transición Española* (video) España: Geografía e Historia, Practicopedia.com, 18 de febrero de 2012

El 15 de juny del 1977 es fan les primeres eleccions democràtiques que van fer president a Adolfo Suárez.

Un dels principals objectius va ser elaborar una Constitució, la qual es va fer a partir d'una política de consens, ja que degut als resultats de les eleccions van tenir que participar tan polítics de dretes socialistes, comunistes... La Constitució es va aprovar en un referèndum celebrat el 6 de desembre del 1978 i va entrar en vigor el 29 d'aquell mateix més. Aquesta constitució és vigent encara avui en dia.

El fet de crear una constitució és molt important, però a mi em crida més l'atenció la llei d'Amnistia que es va aprovar l'octubre del 1977, mesos després que hagués guanyat les eleccions Adolfo Suárez.

Amb aquesta llei es volia aconseguir alliberar als presos i a les preses polítiques durant la Dictadura franquista, però a canvi de que no es demanessin responsabilitats als que havien detingut, però sobretot no s'investigaria respecte de les morts durant la Guerra Civil i la dictadura, ja que era tot molt recent i hi havia por a que hi hagués un cop d'Estat per tornar a instaurar una dictadura. També cal recordar que la llei d'Amnistia es va fer per a que hi hagués un estat més democràtic, ja que el fet de que hi hagués presos i preses polítiques no ho era.

Adolfo Suárez va ser president d'Espanya fins l'any 1981, durant aquells anys es van redactar els "Pactos Moncloa", els quals asseguraven la Democràcia i l'estabilitat social. L'any 1982 va guanyar les eleccions el PSOE amb majoria absoluta, van obtenir més de 10 milions de vots². El PSOE era i és un partit d'esquerres i totalment en contra de la Dictadura Franquista, aquest fet va marcar el final de la transició espanyola. Cal recordar que l'any 1981 es va fer un intent de cop d'Estat per part d'una part de l'exèrcit per tornar a la dictadura. Va succeir quan s'estava fent l'investidura de Calvo Sotelo, successor d'Adolfo Suárez, però va fracassar, ja que no tenien el suport de la gran part de l'exèrcit, tampoc tenien ajuda internacional, i el rei no es va posar a favor dels militars.

² *La imagen de tu vida, ¡ Felipe Presidente!* (1982) (Video) España, Televisión española, 12 de abril de 2008

Passar d'una Dictadura a una Democràcia no és gens fàcil, està la por per tornar a l'anterior i la por de provar alguna cosa diferent. Aquestes pors van fer que no es parlés de les morts de la Guerra Civil i de la Dictadura. Quan va finalitzar la Dictadura franquista molta gent segur que volia fer justícia o volia que el govern reconeixés tots els seus anys de patiment, malgrat tot el que va començar és un altre llarg període de silenci.

El PSOE per decepció de molts i moltes no va fer molt per a reconèixer tot el patiment dels republicans, però s'ha de considerar que van ser moments molt difícils, com ja he dit abans, moments de molta por, apart era tot molt recent i lo prioritari per a ells va ser treure Espanya d'on estava i tornar-la a posar en un bon camí.

La transició espanyola va ajudar a passar d'un estat dictatorial i autoritari a un estat democràtic, però el silenci en molts aspectes va seguir regnant.

Es va trigar molt, massa, en reconèixer el patiment de la gent, tant de temps que a molts i a moltes no va arribar mai la seva recompensa, que només era donar una mica de veu, aquella veu que se la van treure a la força durant 36 anys de Dictadura. Amb aquest treball vull donar-li una mica de veu i tot el meu reconeixement que es mereixen.

L'esperada llei de la memòria històrica per a molts, i per a uns altres no tant, va arribar finalment l'any 2007 gràcies al PSOE, però sobretot gràcies al president d'aquells moments: José Luis Rodríguez Zapatero.

José Luís Rodríguez Zapatero. President del govern espanyol entre 2004 i 2011.

L'aprovació de la Llei de la Memòria Històrica al desembre de 2007 va obrir una nova etapa de reconeixement a les víctimes de la Guerra Civil Espanyola i de la repressió durant la Dictadura.

El 27 de desembre de 2007 entrava en vigor la nova llei de Memòria Històrica. Aquesta llei és fruit dels treballs de la Comissió interministerial per a l'estudi de les víctimes de la Guerra Civil i del franquisme a proposta del parlament en una votació de l'1 de juny de 2004. La comissió interministerial va complir aquest mandat. Després de gairebé dos anys treballant es va elaborar la llei i dos informes. Un dels informes consistia en fer un estudi del tractament que havien rebut les víctimes del franquisme a l'època de la transició democràtica i un diagnòstic sobre la seva situació en aquell moment (2004-2006) i un altre informe sobre arxius, per a veure com es pot investigar amb els documents que hi ha ara, la repressió que van patir les víctimes del franquisme. A partir de l'estudi dels Arxius, es va acordar reforçar el paper de l'Arxiu General de la Guerra Civil de Salamanca i integrar-lo en el Centre Documental de la Memòria Històrica, situat en la mateixa ciutat. Ha de ser el gran arxiu de la Guerra Civil, exili i Dictadura i també de la repressió política.³

També aquest centre se li permet difondre fons documentals. Això ho recalco perquè he demanat documents dels meus besavis i ara en tinc uns quants, que al principi no en tenia.

L'objectiu principal de la llei de la Memòria Històrica és conèixer i reconèixer el patiment i les injustícies que van tenir lloc durant la Guerra Civil i el franquisme, això vol dir, per una banda recollir, organitzar i centralitzar tota la informació sobre el període esmentat per a que qualsevol ciutadà/na pugui trobar fàcilment informació sobre els seus familiars o informació per a realitzar diversos estudis. Per altra banda es tracta de reconèixer i ampliar els drets democràtics (transparència, informació, reconeixement del patiment i de les injustícies...) i establir mesures a favor dels qui van patir persecució, mort o violència durant la guerra civil i la dictadura, així com atorgar una indemnització a les víctimes.

³ *Memoria Histórica.index* (Fitxer informàtic), Espanya : Gobierno de España, 2007.

Això implica saber i difondre el patiment dels que ja no estan o de la gent gran, els quals van viure fets històrics tràgics com per exemple una guerra o una dictadura i també fer veure a les pròximes generacions el que van haver de viure els seus avis o les seves avies i prendre consciència d'això, ja que com diu l'escriptor alemany Günter Grass: "Un dia sorgirà una generació que preguntarà: què va passar en realitat?"⁴. D'aquesta manera es pot eliminar qualsevol element de divisió entre els ciutadans i contribuir a tancar ferides.

A més, un altre dels objectius de la Llei és la recuperació de testimonis d'aquest període històric. Això vol dir que si es té qualsevol document d'aquest període, es pugui enviar. Finalment, amb aquesta Llei es garanteix el dret a l'accés a aquesta informació i la protecció, integritat i catalogació dels documents.

És evident que un dels motius principals pels quals va ser demanada aquesta llei va ser poder complir amb el que s'hauria d'haver fet fa uns setanta anys: trobar i enterrar dignament a totes les dones i homes que van ser assassinats per una causa legítima. Em refereixo a la possibilitat real d'obrir les fosses comunes.

Això queda reflectit a l'article 12.2 de la Llei 52/2007, de 26 de desembre, per la qual es reconeixen i amplien drets i s'estableixen mesures en favor de qui va patir persecució o violència durant la Guerra civil i la Dictadura, el govern de la nació tenia l'encàrrec de confeccionar un mapa integrat de tot el territori espanyol en el qual es plasmessin els llocs on s'han localitzat restes de persones desaparegudes violentament durant la Guerra Civil o la repressió política posterior.⁵

Per a la realització d'aquest mapa de fosses s'han firmat els corresponents convenis de col·laboració amb diverses Comunitats Autònomes que aporten les dades al Ministeri de Justícia. De la mateixa manera s'han signat convenis de col·laboració amb Associacions, Fundacions o Entitats dedicades a activitats de recuperació de la memòria històrica, les quals han rebut subvencions del Ministerio de la Presidència.

⁴ "Donantes de Memoria" (Video) , España, producido para la cadena CRn Giralda, 2006, actualizado el 18 de agosto de 2011.

⁵ *Memoria Histórica.index* , apartat "Mapa de fosses: Información sobre el mapa de fosas"(Fitxer informàtic), Espanya : Gobierno de España, 2007.

S'ha de puntualitzar que aquest mapa és una primera aproximació o versió inicial i que cal un procés continuat i dinàmic, en el qual falten per senyalar llocs d'enterraments ja localitzats i també noves localitzacions, així com una actualització constant de les dades incloses en les fosses ja localitzades.

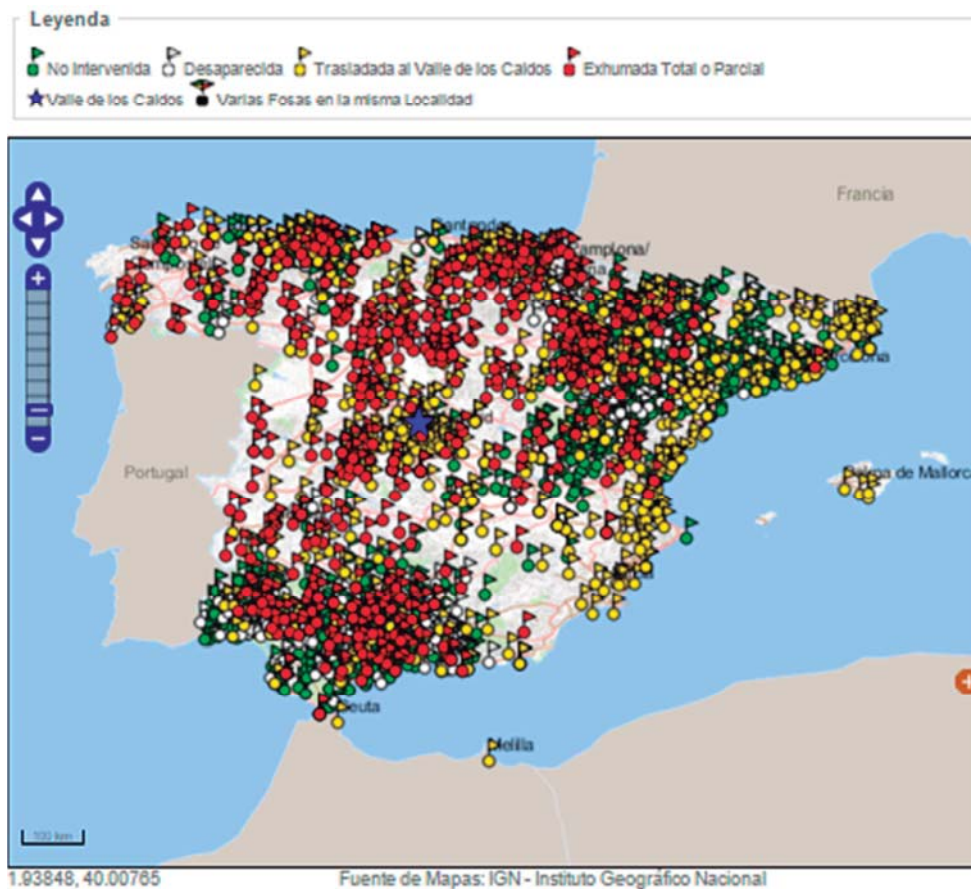
En aquest sentit la llei de la Memòria Històrica inclou mesures per a la identificació i localització de les restes mortals de les víctimes de la Guerra Civil i el franquisme. Una de les mesures principals és l'elaboració d'un mapa dels territoris on es localitzen aquestes restes de víctimes i la creació d'un protocol d'actuació científica per a les exhumacions. El mapa en constant actualització, conté, fins avui més de 2000 fosses existents en territori espanyol i informació sobre les persones enterrades, quan n'hi ha dades. Les fosses localitzades es classifiquen en diverses categories: exhumades, no intervingudes, desaparegudes i fosses traslladades al Valle de los Caídos.

Al Valle de los Caídos jauen les restes registrades de 33.833 persones, víctimes dels dos bàndols de la guerra, les quals van ser traslladades des de diferents punts d'Espanya des de 1959 fins a 1983. La llei de Memòria Històrica també proposa que el Valle de los Caídos adquireixi un significat diferent, és a dir, que es converteixi en un lloc per a la consciència col·lectiva del país amb esperit de reconciliació, reparació, veritat i respecte al pluralisme del pacte constitucional. Per aconseguir aquests objectius el Govern del PSOE va treballar en diferents informes, de caràcter documental, arquitectònic i forense, per poder portar a la pràctica futures actuacions.⁶

La recerca de les dades existents en el Mapa es pot realitzar accedint a la fossa o introduint les dades de la persona de la qual es vol localitzar. El protocol per a exhumacions té com a finalitat fixar uns procediments i requisits tècnics, materials i humans a fi de garantir la preservació de les restes. Aquest protocol ha estat elaborat i tramès a les comunitats autònomes que tenen la competència per a aplicar-lo, així com a la Federació Espanyola de Municipis i Províncies i a les associacions de Memòria Històrica d'àmbit nacional.

⁶ *Memoria Histórica.index*, apartat " Valle de los Caídos : Cens de restes mortals" (Fitxer informàtic), Espanya : Gobierno de España, 2007.

Ara, amb aquest mapa, aquells/es ciutadans/es que desitgin accedir a una informació concreta, poden dirigir-se a l'administració o Entitat competent. Però la localització dels llocs d'enterrament en el mapa no es correspon amb les seves coordenades geogràfiques reals, sinó que els símbols s'han col·locat en les poblacions on es troben les fosses. El procés que ha de seguir el ciutadà interessat és omplir un formulari amb criteris de recerca (localitat, província o comunitat autònoma, nom i cognom de la víctima...), per obtenir una informació més detallada referent a la fossa on es pot trobar el seu familiar.

Mapa on es representen, per diferents colors, totes les fosses comunes que hi ha a Espanya.

La Llei de la Memòria Històrica també vol retirar els escuts, insígnies, plaques o qualsevol altre objecte que tingui una funció commemorativa d'exaltació, personal o col·lectiva, de la sublevació militar, de la Guerra Civil i de la repressió de la Dictadura. Tot això queda escrit en l'article 15 d'aquesta Llei i per portar-ho a terme el Ministeri de Cultura va crear una comissió tècnica d'experts.

El tema respecte a la retirada de vestigis dedicats a la victòria dels nacionals ha creat alguns malentesos, tots dialogats. Hi ha una part de la població que està a favor de la retirada d'aquests objectes, argumentant que el que fan es humiliar i recordar tot el patiment a la gent que va haver de patir la repressió franquista. Per altra banda es troba una part de la població, i de partits polítics també, que defensen que s'han de quedar els vestigis on estan perquè vulguem o no formen part de la història espanyola. Des de la implantació d'aquesta llei fins a finals d'abril de 2011 s'han retirat uns 570 vestigis. El Ministerio de Defensa ha retirat més de 400 símbols franquistes, era on es concentraven la majoria de vestigis. Els que queden per treure, que encara són molts, estan en procés de tramitació ja sigui perquè precisen un llarg tràmit administratiu o perquè el cost de la retirada és molt elevat.⁷

Un exemple de l'intent de retirada d'un vestigi falangista, és el cas que ens van explicar els investigadors de la Associació per a la Recuperació de la Memòria Històrica de Ponferrada. Havia un carrer amb un nom d'un destacat membre falangista, i l'Associació va fer la proposta de canviar aquest nom del carrer i posar el nom d'una dona embarassada i el seu fill: Jerónima Blanco i Fernando Cabo, assassinats per les tropes franquistes en revenja per la no aparició del seu marit republicà. La proposta malauradament va ser denegada, argumentant que seria una discriminació per a les altres famílies i víctimes.⁸

Foto de la dona embarassada i el seu fill petit. Els dos assassinats pels franquistes.

⁷ *Memoria Histórica.index*, apartat " Vestigis i Vestigis en dependències militars"(Fitxer informàtic), Espanya : Gobierno de España, 2007

⁸ La A.R.M.H solicita una calle en Ponferrada para dos víctimas de la represión franquista, (fitxer informàtic) España, Ponferrada, 29 d'agost de 2012.

L'article 4 de la Llei de Memòria Històrica reconeix el dret a la reparació moral i al reconeixement personal als qui durant la Guerra Civil i la Dictadura franquista van patir persecucions, condemnes, sancions o qualsevol altra forma de violència personal per raons polítiques, ideològiques o de creença religiosa. Poden sol·licitar la reparació (títol en que consta la Declaració de reparació i reconeixement) les persones directament afectades i, en el cas de defunció d'aquestes els seus cònjuges, ascendents, descendents i germans.⁹

A més de la reparació moral la Llei de Memòria Històrica inclou la millora de les indemnitzacions econòmiques i de les pensions a les víctimes de la Guerra Civil i el franquisme. Fins l'any 2007 existien diverses compensacions que, després de l'entrada en vigor de la norma, s'han ampliat a familiars de difunts com a conseqüència de ferides, així com els difunts per les seves actuacions o opinions polítiques i sindicals, entre d'altres. També tenen dret a rebre una indemnització els que van patir presó, les parelles dels ciutadans que van ser empresonats i, posteriorment, condemnats a pena de mort, així com les persones que van ser empresonats per ser homosexuals.

Aquesta llei també contempla la indemnització als familiars dels difunts entre l'1 de gener de 1968 i el 6 d'octubre de 1977 en "defensa i reivindicació de les llibertats i drets democràtics".¹⁰

Acte reivindicatiu amb el jutge Garzón en defensa de la dignitat de les víctimes de la repressió franquista.

⁹ *Memoria Histórica.index*, apartat "Reparació" (Fitxer informàtic), Espanya : Gobierno de España, 2007

¹⁰ *Memoria Histórica.index*, apartat "Prestacions" (Fitxer informàtic), Espanya : Gobierno de España, 2007

Totes aquelles nenes i nens que no van veure possibilitats de futur junt a les seves famílies a causa de la Guerra Civil, els anomenats “nens de la Guerra”, espanyols menors d’edat que van ser desplaçats a altres països, en especial a Rússia en moments de Stalin, van rebre ajudes ja concedides abans de l’aprovació de la llei.¹¹

Nena refugiada a Barcelona al gener de 1939.

Des de l’any 2006, fins i tot abans que s’aprovés la Llei de Memòria Històrica, quan estava en el poder el PSOE es concedia anualment una sèrie de subvencions dirigides a la recuperació de la memòria col·lectiva i el reconeixement moral de les víctimes de la Guerra Civil i la Dictadura.

Les subvencions es concedeixen a associacions, fundacions, agrupacions de particulars, sindicats i universitats. S’han finançat projectes dirigits a la localització i exhumació de fosses comunes; la recopilació de documents històrics i de testimonis de les víctimes; l’elaboració de censos de persones desaparegudes i la realització d’homenatges, publicacions, documentals, estudis, exposicions o jornades.¹²

¹¹ *Memoria Històrica.index*, apartat “ Prestacions: Els nens de la guerra”(Fitxer informàtic), Espanya, Gobierno de España, 2007

¹² *Memoria Històrica.index*, apartat “ Subvencions ”(Fitxer informàtic), Espanya, Gobierno de España,2007

L'article 18 de la Llei de Memòria Històrica reconeix el valor i la feina dels voluntaris de les Brigades internacionals i els hi permet per primera vegada adquirir la nacionalitat espanyola sense haver de renunciar a la seva nacionalitat anterior. Aquest article també reconeix la injustícia que va suposar l'exili de molts espanyols i moltes espanyoles durant la Guerra Civil i la Dictadura. Molts i moltes dels que van fugir de l'exèrcit franquista van haver de renunciar a la seva nacionalitat espanyola, i molta gent va refer la seva vida en altres llocs, sobre tot a França, i els nens de la guerra a Rússia. Aquest article de la Llei de la Memòria Històrica els permet adquirir la nacionalitat espanyola si volen. Fins al gener de 2011 s'han presentat més de 325.000 expedients i s'han practicat més de 168.000 inscripcions de nacionalitat.¹³

Homes joves de les Brigades Internacionals, escrivint als seus familiars o éssers estimats.

¹³ *Memoria Històrica.index* , apartat " Nacionalitat"(Fitxer informàtic), Espanya, Gobierno de España, 2007

3. República i Guerra Civil

Quan es tracta d'estudiar, d'entendre i sobretot d'explicar bé la II República, s'ha de saber que s'esta abarçant un dels períodes més importants, per no dir el que més, de tota la història espanyola contemporànea. Com tot en la historia, hi ha un abans i un després de la II República, i com ja he dit abans, per entendre bé la historia s'ha de conèixer el passat, i el passat o l'antecedent de la II República és bastant rellevant.

Encara que no és tan coneguda, hi va haver una I República, la qual es caracteritza per el seu poc recorregut temporal i per la inestabilitat política. L'onze de febrer de 1873 va ser la primera vegada que es va intentar portar la democràcia a Espanya, però amb el rebuig de l'església, dels carlins i de les classes polítiques més conservadores no es va poder portar a terme.

El desenllaç de la I República va arribar el 24 de desembre de 1874, a partir d'un cop d'estat. Amb aquest fet es va començar la famosa Restauració borbònica d'Espanya, amb Alfonso XII com nou rei d'Espanya. En 1898 els rics d'Espanya van perdre les últimes colònies, que eren: Cuba, Filipines i Puerto Rico, això va significar un gran retrocés a la economia espanyola. Amb això la Restauració Espanyola es va complicar massa, i l'any 1923 Miguel Primo de Rivera va fer un cop d'estat, amb el suport del rei d'aquells moments, Alfons XIII i amb el pretext de posar ordre social. Sense Parlaments, sense la diversitat de partits polítics, va començar l'any 1923 una dictadura, la qual va tenir, des de el punt de vista econòmic, molt bon peu, ja que es van fer reformes públiques. El problema era que els rics no pagaven impostos i això va portar a tenir un deute increïble i a que l'any 1929 hi hagués una crisi econòmica. La dictadura de Primo de Rivera estava tocant fons. Ja no tenia ni el suport de les classes socials més altes, ni del rei. Així que Miguel Primo de Rivera va decidir dimitir l'any 1930. S'havien acabat amb set anys de Dictadura.

La població rebutjava el fet de seguir amb la Monarquia per haver-li donat suport a una Dictadura, les classes socials més baixes començaven a tenir consciència... La II República cada vegada estava més a prop.

En les eleccions del 12 d'abril del 1931 van sortir guanyadors els partits que s'havien ajuntat en el "Pacte de San Sebastià". Això va significar el fi de la Monarquia Espanyola. El govern provisional va convocar eleccions pel 28 de juny, i va fer una amnistia per als presos polítics durant la Dictadura. En les eleccions del 28 de juny, van tornar a guanyar els partits del "Pacte de San Sebastià" i es va formar una coalició republicanosocialista amb Niceto Alcalá Zamora com a cap de govern.¹⁴

La constitució del 1931, va ser una constitució progressista i democràtica. Es van portar a terme molts drets, tan socials com públics, com per exemple: dret a l'educació, dret a la dignitat, dret al treball... Va arribar la divisió de poders, es va concedir el sufragi femení, es va afirmar la laïcitat de l'estat i entre moltes altres coses es permetia el matrimoni civil i el divorci.

A tot això Niceto Alcalá Zamora va dimitir, perquè era catòlic. Va passar a ser president de la República i com a nou cap de govern Manuel Azaña. La II República va significar un gran moviment polític i sindical. Els dos partits de la coalició republicanosocialista eren: Izquierda Republicana, amb el líder Manuel Azaña, i el Partido Socialista Obrero Español (PSOE).

El PSOE tenia dues vessants; uns com Indalecio Prieto i Juan Besteiro, volien consolidar la República i donar-li suport, uns altres com Largo Caballero, volien fer la revolució social per així arribar al socialisme d'una manera més accelerada.

De partits de dretes hi havia el Partit Radical, dirigit per Lerroux, i Derecha Liberal Republicana. Tots dos partits al principi van donar suport a la República, però a mesura que s'anaven fent les reformes, van posicionar-se totalment en contra de la República. De partits de extrema dreta hi havia: les Juntas de ofensiva nacional sindicalista (JONS), Falange Espanyola, dirigit per Antonio Primo de Rivera, i, Confederación Espanyola de Derechas Autónomas (CEDA), aquest últim era el que més poder tenia de la extrema dreta.

¹⁴ VV.AA. Història : *La segona República i la Catalunya autònoma (1931-1936)*, Barceloma, Vicens Vives. Pàgina: 244.

Durant el bienni d'esquerres es van portar a terme moltes reformes. La primera va ser la reforma religiosa, amb l'objectiu de crear un estat no-confesional. Van baixar molt els pressupostos en el clero, van prohibir la religió en les escoles... i amb la "Llei de congregacions" es posava un límit en les possessions de l'església. La reforma de l'exèrcit consistia en donar-li menys pressupostos a l'exèrcit. També es va crear "la Guardia d'assalt" una força d'ordre públic fidel a la República.

Manuel Azaña. President del Govern i de Defensa entre 1931 i 1933 i President de la República durant la Guerra Civil espanyola.

La reforma agrària va ser una de les més importants, ja que la meitat de la població activa era pagesa. Simplement consistia en donar-li més drets als que menys tenien, que eren els pagesos i els arrendataris. Es va acabar amb el latifundisme, van limitar el poder als terratinents, i es va decidir que l'estat podria expropiar terres als nobles sense tenir que pagar per elles, però això últim només es va fer molt poques vegades.

Jornaler treballant la terra durant la segona República

El govern de Azaña no ho va tenir gens fàcil ja que els grans propietaris van anar totalment en contra, i els jornalers van començar a fer revoltes ja que no veien millora en les seves vides.

La reforma de l'estat centralista simplement es va basar en aconseguir aquelles regions que volien més autonomia, com es el cas de Catalunya, on es va crear la Generalitat Catalana.

La reforma educativa i cultural va ser la que més pressupostos va rebre, van elevar-los fins a un 50%. L'objectiu era treure la religió de les escoles, per així poder crear un ensenyament laic, públic, obligatori i gratuït.

Es van arribar a crear 10.000 escoles i 7.000 places de professors/es.

El govern de la República també volia millorar el nivell cultural, així que es van crear "Les missions pedagògiques", eren grups d'artistes ambulants que anaven a les zones rurals i més pobres i feien conferències, obres de teatre... El grup més important va ser "La Barraca".

Nens petits veient una obra de Teatre feta per les Missions pedagògiques.

La reforma laboral era primordial per al socialista Largo Caballero. Es va aconseguir reduir la jornada laboral a 40 hores, es va fixar una setmana de vacances gratuïta, hi va haver un petit augment dels salaris...

Tot i les grans millores que s'estaven fent, la economia no anava molt bé. Això va provocar grans revoltes i manifestacions i Manuel Azaña es va veure obligat a posar ordre públic. La dreta espanyola no va tardar en aixecar-se en contra de la República, com per exemple l'intent de cop d'estat del 1932 dirigit pel general Sanjurjo.

En les eleccions del 18 de novembre de 1933 van sortir guanyadors dos grans partits de dretes, el Partit Radical i la CEDA.

La CEDA era un partit amb una ideologia molt de dretes, llavors Alcalà Zamora, va decidir donar-li el govern a Lerroux, president del Partit Radical. El primer que va fer el Partit Radical va ser frenar totes les reformes i fer una amnistia per als del cop d'estat de Sanjurjo i per als col·laboradors de la dictadura de Primo de Rivera.

La entrada de la CEDA al govern no va agradar gens als partits d'esquerres i als sindicats, ja que era un partit que posava en perill els valors de la República. Llavors es van fer grans manifestacions i el govern va enviar l'exèrcit a aquelles zones on la revolta havia sigut forta. Es va enviar a Astúries, on la repressió va ser brutal. A Catalunya, també va haver l'intent de rebel·lió, i el president de la Generalitat, Lluís Companys, i Manuel Azaña van ser detinguts, entre molts altres.

Per tot el que estava passant el bienni conservador es va veure sumit en una crisi. Alcalà Zamora va convocar eleccions per al 16 de febrer del 1936. A aquestes eleccions tota l'esquerra va anar molt unida: van formar el Front Popular, i hi van guanyar. Manuel Azaña es va convertir en el nou president de la II República i Santiago Casares Quiroga cap del govern. El primer que es va fer va ser decretar una amnistia per a tots els presos polítics, i obligar a les empreses a readmetre als obrers que havien sigut acomiadats durant les vagues del 1934. Van a començar ha haver-hi manifestacions i enfrontaments socials, molts d'ells fomentats per la dreta més extrema. Molts ja parlaven d'un possible cop d'estat, però tot va tocar a la fi quan uns radicals d'esquerra van matar a José Calvo Sotelo el 14 de juliol, després de que uns de dretes matessin al Tinent Castillo. Llavors al Marroc (protectorat espanyol) el 17 de juny una part de l'exèrcit espanyol es va aixecar contra la República. Això va significar l'inici d'una guerra civil que va durar 3 anys.¹⁵

¹⁵ Idem

Imatge de presoners republicans sota les ordres dels franquistes, després del cop d'estat.

L'aixecament i el fracàs del cop d'Estat va significar que Espanya quedés dividida en dos: la part insurreccional i la part republicana. La insurrecció va triomfar a Galícia, a Castella i Lleó, a Aragó, a la Rioja, a Navarra, i al sud d'Andalusia (Cadis i Sevilla), mentre que les regions que es van mantenir fidels a la República van ser les següents: Astúries, Santander, casi tot el País Basc, Catalunya, Múrcia, València i en una gran part de Castella, Extremadura i Andalusia.

Alemanya, Itàlia i Portugal van ser els primers països en donar ajuda en armes i en exèrcit al bàndol nacionalista. El bàndol republicà va rebre ajuda de l'URSS, Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques, i també de les Brigades Internacionals. Malauradament el bàndol republicà no va rebre ajuda ni de França ni de Gran Bretanya, ambdós països democràtics.

Una de les primeres mesures que va prendre el Govern de la República va ser donar armes als sindicats i als partits d'esquerra. Després es van constituir milícies populars, que d'una manera espontània es van organitzar per anar al front de guerra. En la zona republicana es va esdevenir un doble poder; per un cantó el govern republicà i per l'altre el poder de les milícies. En molts territoris fidels a la República, com a Catalunya, en concret a Barcelona, es va generar un ambient revolucionari que va consistir en col·lectivitzar aquelles fàbriques de les quals els seus amos havien fugit a zones ja nacionalistes. Les milícies van cremar esglésies i matar a aquelles persones que havien estat d'acord amb el cop d'estat.

Uns mesos després iniciada la guerra es va nomenar president del govern al socialista Largo Caballero, que va intentar arreplegar a tots els partidaris de la República, per així fer front als insurrectes. Dintre del extens grup que va formar hi havia: socialistes, comunistes, anarquistes i nacionalistes bascos. Va posar ordre en l'exèrcit i va posar molta més disciplina militar. Es va crear l'exèrcit popular amb el suport dels militars professionals fidels a la República. Tot i aquest intent d'ajuntar a tots els partidaris de la República hi van haver enfrontaments entre ells, l'exemple més clar és el de Barcelona, al maig de 1937, on anarquistes i comunistes van disputar el control de la ciutat.

Després d'aquests fets els comunistes van agafar més forces mentre que els anarquistes hi van perdre. Degut a això, Largo Caballero va tenir que dimitir i el nou president va passar a ser Negrín. Aquest estava totalment a favor de continuar la guerra i de la resistència militar i va voler enfortir la disciplina militar de l'exèrcit i dirigir la República d'una manera més centralitzada, sense tantes divisions entre els partidaris de la República.

Per a ell l'objectiu principal era guanyar la guerra, i no fer tant la revolució. Es va traslladar el govern a Barcelona i les relacions amb la Generalitat van ser molt difícils per qüestions de competències.

A l'any 1938 les derrotes continuaven. Al maig del 1938 es va publicar el programa dels tretze punts, que consistia en una sortida negociada de la guerra, però Franco ho va rebutjar perquè ja es veia guanyador.

El general Francisco Franco, líder del cop d'estat contra la República.

3.1 República a Astúries

Un dels fets més importants del període republicà a Astúries va ser la revolució d'octubre del 1934.

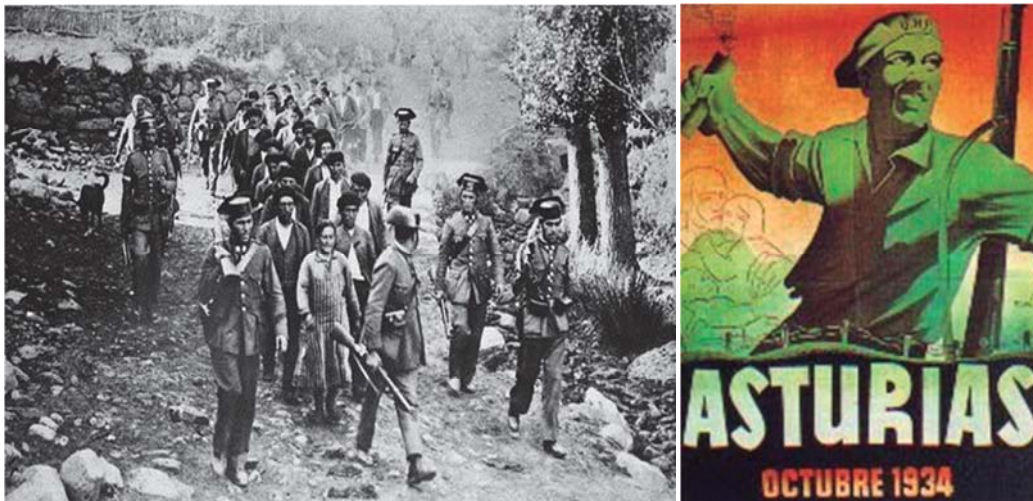
En aquells moments, el Partit Radical de Lerroux estava governant i no només va frenar totes les reformes, sinó que també va acceptar la entrada del partit CEDA, amb tres ministres en el govern, fet molt demanat pel president d'aquest partit, Gil Robles. Aquest esdeveniment el dia 4 d'octubre de 1934, no va agradar gens als partits i als sindicats d'esquerres, PSOE, UGT, PCE, els quals van fer una vaga general just un dia després. Molts dels dirigents d'aquets partits i sindicats defensaven la vaga general, com l'única manera de defensar la República. En canvi, els obrers, com és el cas d'Astúries, veien això com una oportunitat per fer la Revolució socialista.

Aquest intent de revolució socialista on va començar i on va triomfar va ser a les zones mineres com: Mieres, Sama, Gijón, Trubia... llocs des dels quals es va rodejar la capital, Oviedo. Ràpidament, el dia 6 d'octubre, els obrers asturians es van fer amb l'ajuntament d'Oviedo i amb l'edifici de telègrafs, però no van poder arribar a controlar tota la ciutat ni arribar a formar una comuna, ja que hi va haver molta resistència nacionalista. Els governamentals es van quedar el Govern Civil, la Telefónica, la catedral i la caserna de Pelayo. El dia 5 d'octubre, una part de l'exèrcit, provinent de Lleó, va aconseguir arribar al Port de Pajares, i d'allà es van dirigir cap a Campomanes. Al dia següent, aquesta columna governamental dirigida pel General Bosch es va trobar paralitzada a Vega del Rey, on els obrers havien creat un front estabilitzat, el qual duraria dues setmanes. En els llocs on no hi havia resistència governamental, com Sama, Mieres o La Felguera els comitès obrers van començar a organitzar subministrament de menjar, roba i armes per als qui estaven al front. Aquests comitès van començar a fer les funcions del govern, com per exemple tenir cura dels serveis públics, conservació de les mines i s'encarregaven de que hi hagués ordre en la vida quotidiana.¹⁶

¹⁶ Tuñón de Lara (director): *Historia de España: La crisis del Estado: Dictadura, República, Guerra (1923-1939)*, Barcelona, Labor, 1987, pp-193-195

Es podria dir llavors que durant la revolució d'octubre del 1934, només a les zones mineres, que eren moltes, es va crear una comuna, com la famosa comuna de París. En l'àmbit polític si que es va fer la revolució, ja que van prendre el poder i a partir de les comunes es subministrava als obrers en lluita i a la vegada es continuava fent vida normal, però, en l'àmbit econòmic no es va fer la revolució del tot, ja que no van tocar gens la propietat privada: "Toda la superestructura económica fue mantenida intacta" en paraules del conservador Josep Pla.¹⁷

Davant l'exèrcit de la República, els comitès d'obriers van formar l'exèrcit roig. El 13 d'octubre, Oviedo cau a mans de l'exèrcit governamental, però l'ajuntament, controlat pels rebels, no va caure fins un dia després. El dia 18 d'octubre, veient que estaven perdent, els comitès van decidir fer un pacte amb l'exèrcit governamental, però aquest va ser rebutjat. Al dia següent, les tropes comandades pel general Aranda van ocupar les zones mineres i van encarregar-se de la repressió.¹⁸

Fotografia de miners empresonats per l'exèrcit governamental, després de la Revolució d'octubre.
A la dreta, cartell que recorda la lluita dels miners asturians durant els fets d'octubre de 1934.

¹⁷ Tuñón de Lara (director): *Historia de España: La crisis del Estado: Dictadura, República, Guerra (1923-1939)*, Barcelona, Labor, 1987, pp.195

¹⁸ Tuñón de Lara (director): *Historia de España: La crisis del Estado: Dictadura, República, Guerra (1923-1939)*, Barcelona, Labor, 1987, pp.199-200.

Segons alguns historiadors el moviment de revolta dels miners d'Astúries va ser una revolució obrera, la primera revolució socialista a Espanya. Durant dues setmanes hi va haver centres decisoris de poder, exèrcit, administració, sistema de transports i subministrament de menjar i armes a la població, manteniment de la indústria siderúrgica, conservació de les mines, organització de serveis sanitaris, etc: totes les funcions estatals bàsiques.

Cal remarcar la gran xifra d'obrers que hi van lluitar amb les armes a la ma; de 27.600 obrers de tota Astúries, 20.000 van decidir lluitar. El balanç de sang va ser molt elevat: 1.051 morts i 2.051 ferits dintre del bàndol revolucionari, 250 morts de les forces del ordre i del exèrcit, a més a més la xifra d'empresonats s'eleva fins als 30.000, i per últim hi van haver molts afusellaments sense judici i interrogatoris en els quals s'utilitzava la tortura.¹⁹

La extrema dreta del Parlament s'alegrava dels afusellaments dels "Communards", era com es referien als obrers en to burlesc, referint-se així a la dura repressió de la Comuna de París de 1870.

La revolució d'Astúries va fer que molts dels polítics de la dreta més conservadora agafessin més força dins l'estat amb l'excusa de que la esquerra espanyola volia fer la revolució. També els militars més reaccionaris van agafar força i prestigi, com és el cas de Francisco Franco.

D'aquest fet, la revolució, va implicar que es fessin unes polítiques encara més de dretes, com per exemple, suprimir la jornada laboral de 44 hores. Es va formar un partit més conservador i feixista que la CEDA: el Bloque Nacional, i es va demanar molta més presència de l'exèrcit en la direcció de l'estat, argumentant que "l'exèrcit no és només el braç sinó que és la columna vertebral de la pàtria"²⁰

¹⁹ Tuñón de Lara (director): *Historia de España: La crisis del Estado: Dictadura, República, Guerra (1923-1939)*, Barcelona, Labor, 1987, pp : 201.

²⁰ Tuñón de Lara (director): *Historia de España: La crisis del Estado: Dictadura, República, Guerra (1923-1939)*, Barcelona, Labor, 1987, pp : 201-203.

Tres mesos després de l'intent de revolució, l'exèrcit governamental seguia afusellant, a dirigents revolucionaris com Ramón González Peña. Bastants van poder ser indultats, gràcies a la mediació del President de la República, Niceto Alcalá Zamora.²¹

Niceto Alcalá Zamora. President de la República fins abril de 1936.

²¹ Tuñón de Lara (director): *Historia de España: La crisis del Estado: Dictadura, República, Guerra (1923-1939)*, Barcelona, Labor, 1987, pp.204.

3.1 Guerra Civil a Astúries

A Astúries es va difondre la notícia de la insurrecció just un dia després a partir del diari socialista "Avance"²². Molts obrers que ja havien participat en la revolució de 1934 van dirigir-se a la capital per decretar la vaga general. El 18 de juliol uns 3.000 miners, demanats pel govern de la Nació, van marxar cap a Madrid per defensar-la, però van ser frenats a Valladolid, on van tenir que recular, perquè el comandant militar d'Astúries, el coronel Antonio Aranda Mata, havia avisat als insurrectes de Valladolid que passarien unes columnes de republicans per aquells dies. El coronel Aranda era republicà, però després de l'aixecament va passar a l'altre bàndol, com molts altres.

Un dia després de que els miners s'anessin cap a Madrid, hi va haver una reunió de molts dirigents polítics, on també es trobava el coronel Aranda. Es demanava a aquest que donés armes a la població civil, però ell es va negar, argumentant que només ho faria si el govern així ho demanava. El mateix dia va arribar un telegrama on se li obligava a donar armes a la població republicana per defensar-se, però ell es va negar i va ordenar als seus militars que donessin suport a Franco. Durant els dies 19 i 20 de juliol els militars es van fer amb els principals edificis polítics d'Oviedo, i la República va perdre la capital asturiana. El 20 de juliol Aranda des de l'ajuntament decretava l'estat de guerra i s'obligava a tota la població civil republicana que donés les armes. Aquell mateix dia van ser detinguts el dirigent socialista Graciano Antuña i el rector de la Universitat Leopoldo Alas Clarín, fill de Clarín.²³

El General Aranda, traïdor a la República.

²² VV.AA: *Historia de Asturias, Edad Contemporánea I*, España, Ayalga, 1977, pp.270.

²³ VV.AA: *Historia de Asturias, Edad Contemporánea I*, España, Ayalga, 1977, pp.272.

El mateix dia 20, tots els republicans, assabentats de la traïció d'Aranda, van intentar recuperar Oviedo, amb l'ajuda dels 3.000 miners que havien tingut que donar mitja volta a Valladolid. Així es com va començar un setge que duraria 90 dies, tres mesos. Aranda no va poder fer-se amb la important fàbrica d'armes de Trubia, ja que els obrers van ser més ràpids i més forts i van poder controlar-la. Aquest fet va ajudar molt a la República, perquè es tractava d'una importantíssima factoria de material bèl·lic.²⁴

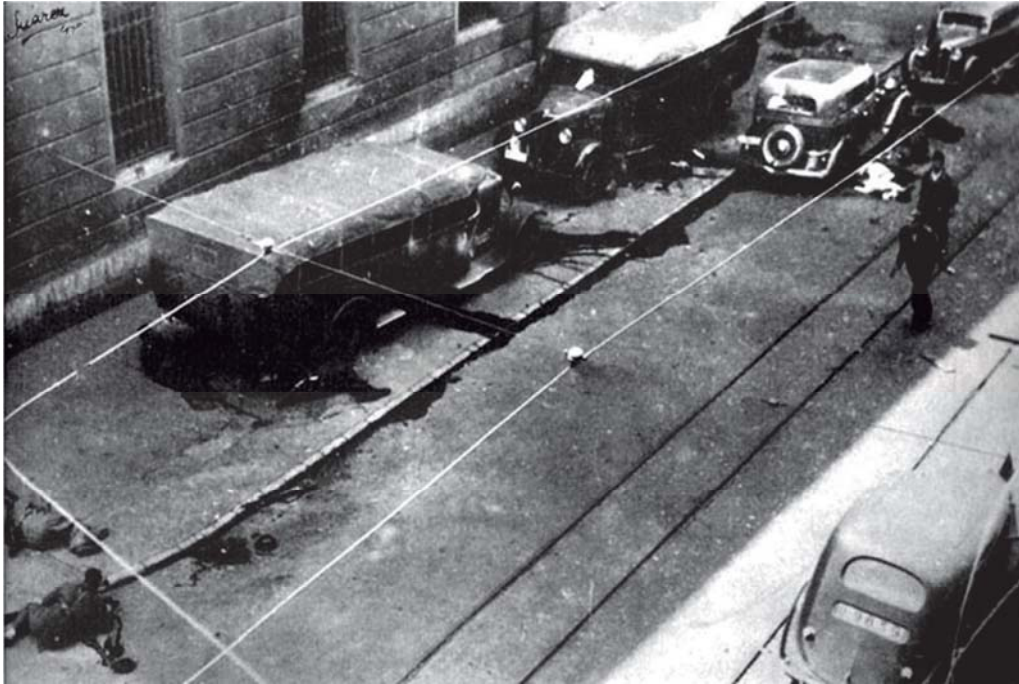
Pel que fa a la altra gran ciutat d'Astúries, Gijón, durant les nits del 18 i 19 de juliol el Comitè Local del Front Popular va exigir a Pinilla, cap militar de Gijón, que donés armes a les organitzacions obreres, però aquest va fer cas a Aranda i no ho va fer argumentant que tenia que rebre ordres superiors. El dia 19, pel matí, Pinilla convoca a molts dirigents polítics per informar-los sobre els plans d'Aranda. Pinilla volia prendre Gijón i proclamar l'estat de guerra, però el pla no surt bé, perquè alguns dels presents en la reunió informen a l'alcalde sobre l'intent de sublevació. Ràpidament van arribar ajudes en armament i les autoritats republicanes es van instal·lar en una Caserna Militar, i juntament amb anarquistes i comunistes van vigilar la resta de casernes i les estacions de ferrocarrils.

El dia 20 de juliol els rebels surten de la caserna de Simancas per així donar sortida als demés militars d'ocupar la ciutat, però els obrers responen amb les sirenes de les fàbriques i dels vaixells, informant a la població civil que tenen que defensar la República. Aquest primer intent d'ocupar la ciutat fracassa i es genera una divisió entre els militars. Algunes seccions de les Casernes de Simancas es rendeixen.

El dia 20 per la nit la Guardià Civil d'Astúries es rendeix. Durant els dies següents les milícies havien de tenir cura de no ser disparats pels falangistes que s'amagaven als terrats. A conseqüència d'això molts falangistes van ser detinguts i/o afusellats. El comitè de Guerra Gijónes el portava l'anarquista, Segundo Blanco.

²⁴ VV.AA: *Historia de Asturias, Edad Contemporánea I*, España, Ayalga, 1977, pp.272-273.

La situació de Gijón no resultava gens fàcil. Els republicans rebien atacs des de el vaixell Almirante Cervera i a la vegada tenien que fer front als bombardejos aeris que provenien de Lleó. Un d'aquest bombardejos aeris va causar el 14 d'agost 54 morts. Dos dies després la Caserna Zapadores en mans dels rebels va caure, i els milicians van agafar totes les armes. Només en quedava una en mans dels rebels: La Caserna de Simancas.²⁵

Impressionant aspecte del carrer gijonés de Jovellanos, després del bombardeig patit el 15 d'agost de 1936

²⁵ VV.AA: *Historia de Asturias, Edad Contemporánea I*, España, Ayalga, 1977, pp.274-276.

El 21 d'agost va començar l'assalt a la Caserna de Simancas. Finalment, aquesta cau després d'una lluita molt salvatge. Es van fer 100 presoners, entre els quals es trobava el Coronel Pinilla. Després d'un intens més de lluita, Gijón seguia fidel a la República. Molts grups de milicians armats van dirigir-se cap a la part Occidental d'Astúries per frenar l'avenç de les columnes galleges franquistes.

Aranda va haver de defensar-se del setge de les milícies republicanes. Va fer uns baluards per defensar la ciutat. A Oviedo l'any 1936 es superaven els 60.000 habitants i es diferenciaven clarament dues classes socials: la burgesia del centre urbà, conservadora i partidària de l'alçament, i el proletariat dels barris, amb idees d'esqueres totalment oposats a l'alçament. Molta població obrera i partidària de la república va poder marxar de la ciutat els dies 19 i 20 de juliol.²⁶

Després dels primers dies la capital va poder continuar amb una vida més normal, però amb molts problemes, com per exemple mancava l'aigua, el menjar, i els productes de primera necessitat.

En el sector republicà d'Astúries es va constituir comitès de guerra locals que substituïen els antics ajuntaments. Els més importants eren el de Sama de Langreo i el comitè de guerra de Gijón.

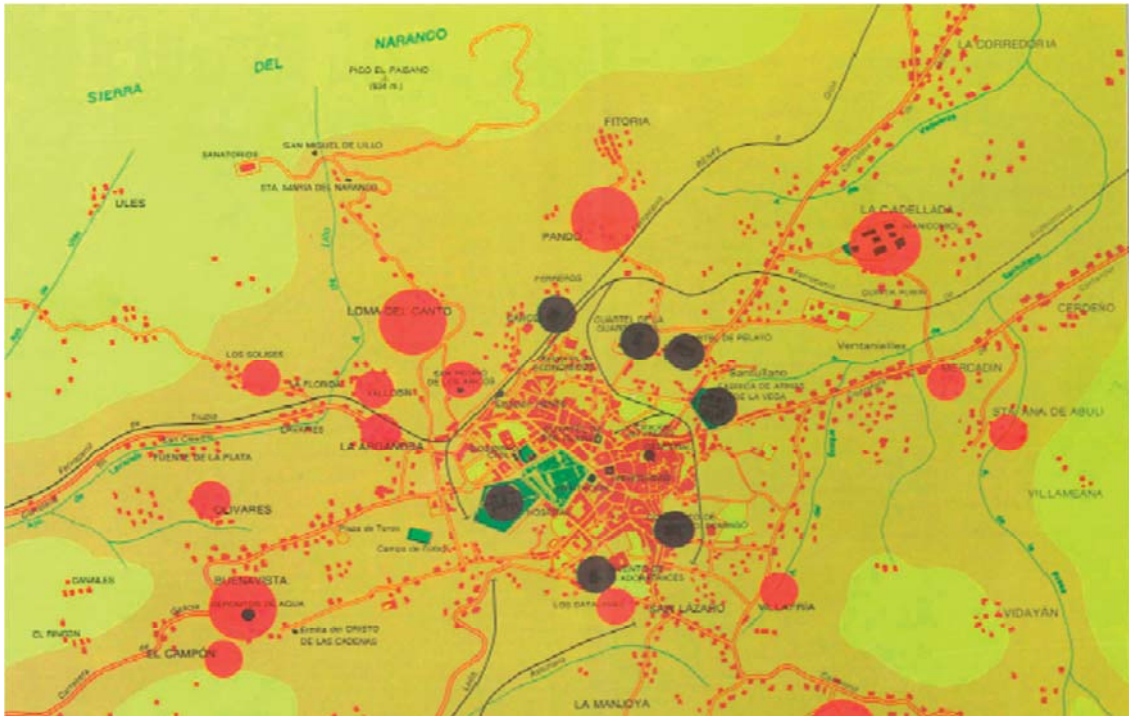
En aquests comitès hi havia molts partits polítics. A Gijón es va constituir la màxima autoritat republicana d'Astúries, amb Belarmino Tomás. A agost cauen les últimes forces rebels de Gijón, llavors les milícies de Gijón van cap a Oviedo a recuperar la ciutat, però també han de vigilar l'exèrcit rebel que prové des de Galícia.

El 4 d'octubre comença la gran ofensiva republicana cap a Oviedo. Van aconseguir recuperar un barri d'Oviedo, La Argañosa, i també des de el Naranco van aconseguir la Loma del Conte, on estaven posicionats els nacionalistes. Altres llocs que ocupen són el Campón i el dipòsit d'aigües de bona vista.

El dia 16 d'octubre s'arriba a combatre dintre de la ciutat. Estaven ja apunt d'aconseguir-ho, però el dia 17, van arribar els suports cap als rebels des de Galícia. Des d'aquell moment, Oviedo quedaria fidel a Franco.²⁷

²⁶ VV.AA: *Historia de Asturias, Edad Contemporánea I*, España, Ayalga, 1977, pp. 274-276.

²⁷ VV.AA: *Historia de Asturias, Edad Contemporánea I*, España, Ayalga, 1977, pp.278-283

Mapa que representa els llocs de defensa (els cercles vermells) fets pel general Aranda per defensar Oviedo del setge republicà.

De mica en mica les tropes de Franco van entrar a Astúries, provinents de Galícia i de Lleó. La resistència republicana va ser dèbil, perquè tots els seus recursos estaven posats en Oviedo i en Gijón. Les divisions nacionals van ser dirigides pel general Mola, un dels generals més importants de la sublevació militar.

Cada vegada que les tropes s'apropaven més cap a Oviedo, es trobaven amb més resistència republicana. Un dels principals objectius de les tropes galleges era aconseguir la fàbrica d'armes fidel a la república que estava en Trubia. Els franquistes van tenir el suport dels "Legionarios" per enfrontar-se amb els republicans, però aquests van poder resistir-hi duríssimament.

Des de el dia 15 de setembre, quan Grado cau en mans dels nacionalistes, fins al 17 d'octubre transcorrerien 32 dies de resistència republicana heroica per evitar que les tropes nacionals entressin a Oviedo.

Després de que el setge que feien els republicans a Oviedo finalitzés, el front es va estabilitzar.

Mapa on es pot veure el passadís fets pels nacionals per arribar a Oviedo, des de Galicia i Lleó. La zona verda és zona de Franco, i la zona de color marró suau correspon al domini republicà.

La nova autoritat republicana va ser el Consell Municipal de Gijón, presidit per l'alcalde Avelino Gonzalez, de la CNT. Es va constituir el tribunal popular provincial per evitar la repressió incontrolada. L'objectiu militar era trencar el passadís que s'havia format entre Grado i Oviedo, però no es va aconseguir. D'octubre a desembre els republicans van intentar més d'una vegada trencar aquest passadís però sense èxit. El litoral cantàbric (Astúries, Santander i el País Basc) es trobava aïllat de la resta dels territoris republicans. Tot i la pèrdua d'una gran part d'Astúries, moltes milícies asturianes van anar a Santander i a Euskadi per lluitar, i també a l'inrevés, moltes milícies de Santander i Euskadi van anar a donar suport a la part republicana d'Astúries. Però no hi va haver una acció política coordinada entre Astúries, Santander i el País Basc.

Un problema va ser la divisió entre els mateixos membres del Front Popular. Els comunistes defensaven un exèrcit disciplinat i els anarquistes eren crítics amb l'autoritat, encara que al final van cedir.

El 24 de desembre de 1936 es crea el govern a Astúries, que actua en nom del govern de la República, i es deia consell Interprovincial d'Astúries, presidit per Belarmino Tomas. Cada partit, tant a l'Astúries feixista com a l'Astúries republicana, editava el seu propi diari, amb les seves respectives ideologies.

El ferrocarril, la indústria i les mines, a la zona republicana, es van col·lectivitzar, i van passar a ser controlades pels sindicats de treballadors.

Al febrer del 1937 es busca potenciar el règim cooperatiu en l'àmbit del comerç, i també a finals del període republicà es va col·lectivitzar la distribució d'aliments. Els socialistes i els comunistes van permetre que els petits empresaris, i els petits comercials i industrials poguessin mantenir la seva administració dels seus negocis, en contra dels criteris dels anarquistes.

En matèria d'agricultura es va millorar les condicions de treballs dels pagesos, sense arribar a la col·lectivització. Amb diners de la banca privada, es va fer la "Caja central de depósitos".

Pel que fa a la zona rebel a Oviedo, en novembre de 1936, hi va haver judicis i execucions contra els republicans. En tres mesos hi va haver 50 sentències de mort, entre elles la del governador Civil i la del rector de la Universitat d'Oviedo i fill de Clarín, Leopoldo Alas Argüelles .²⁸

Leopoldo Alas Argüelles. Víctima de la repressió nacionalista.

²⁸ VV.AA: *Historia de Asturias, Edad Contemporánea I*, España, Ayalga, 1977 p.284-290.

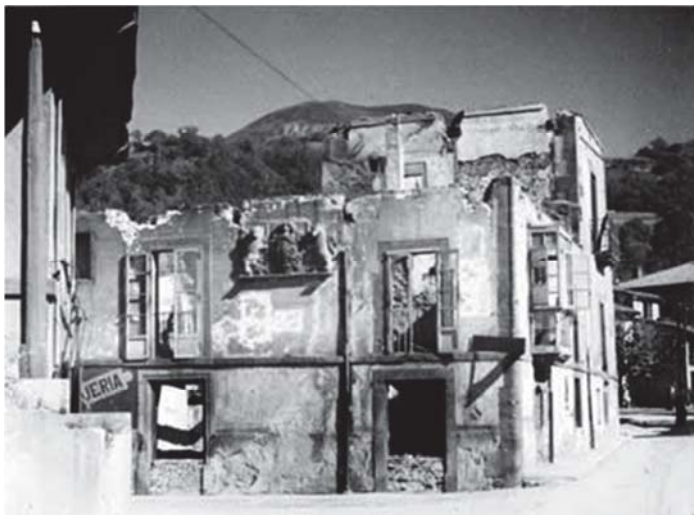
Al febrer de 1937 es va posar en marxa una gran ofensiva republicana contra Oviedo, exèrcit i milicians van arribar a ocupar algun indret a prop d'Oviedo. Van ser unes lluites molt dures, on es va lluitar frec a frec a molts barris de la ciutat. L'1 de març, amb una turmenta de neu, es va dificultar la ofensiva republicana, i a mitjans de març l'exèrcit rebel va tornar a recuperar posicions. El 30 de març, el general Mola, comença l'atac a Euskadi, i moltes milícies asturianes van a ajudar, però el 19 de juny de 1937 cau Bilbao en mans dels insurrectes.

El dia 6 d'agost es va crear la Junta delegada del Govern de la Zona nord, per unificar el comandament militar. També es va reorganitzar l'exèrcit, però el 14 d'agost va començar l'ofensiva franquista sobre Santander. El 24 d'agost cau Santander i l'Astúries republicana queda totalment aïllada. El Consell Interprovincial d'Astúries agafa tot el poder, i a partir d'aquell moment es consell sobirà, ja no mana ningú sobre ell.²⁹

L'exèrcit republicà del nord contava amb un total de 80.500 homes, 200 peces d'artilleria i poques forces d'aviació, però la seva moral encara era alta. Després de la caiguda de Santander, es van fer canvis en el exèrcit per buscar més disciplina. En canvi l'exèrcit nacionalista contava amb 110.000 homes, molta artilleria i moltes forces d'aviació. Sabien que havien d'anar ràpid en conquerir tot Astúries, abans de que arribes l'hivern, i van atacar a partir de tres fronts: per l'est, des de Santander, per l'oest, des de Galicia i pel Sud, des de la Cordillera Cantàbrica. L'ocupació va començar al setembre i les Brigades Navarrès es van trobar amb molta resistència.

²⁹ VV.AA: *Historia de Asturias, Edad Contemporánea I*, España, Ayalga, p. 285-293

El dia 10 d'octubre els nacionalistes ja havien arribat fins a Cangas de Onís, trobant-se així més a prop d'Oviedo. El front del sud, dirigit pel General Aranda, quan van conquerir el poble de Tarna, el van arrasar sense miraments, per la gran resistència que s'hi van trobar.

Cangas de Onís, el Guernika Asturià

La tàctica dels republicans, per defensar-se, va ser derruir els ponts del riu Sella per evitar l'avenç dels nacionals. Malgrat tot, aquests ho van passar sense grans dificultats al cap d'uns dies. Aquest fet va provocar un fort desànim en el sector republicà. La població Civil durant molts dies també patia bombardejos per part de l'aviació alemanya, l'aviació Condor, la mateixa que havia bombardejat Guernika. Davant d'aquesta situació, Indalecio Prieto, ministre socialista de la República va demanar una operació d'evacuació per a la població civil asturiana, però va ser denegada. El dia 17 d'octubre van ser incendiats els dipòsits de combustibles de Campsa, per part dels nacionalistes.

El Consell Sobirà, qui manava a l'Astúries republicana, va preparar una evacuació perquè argumentava que tota resistència ja era inútil, en canvi els comunistes defensaven encara seguir lluitant amb una forta resistència.³⁰

³⁰ VV.AA: *Historia de Asturias, Edad Contemporánea I*, España, Ayalga, pp. 284-293

El dia 19 d'octubre ja cau Villaviciosa, només a 30 km de distància de Gijón. El dia 20 d'octubre el Consell Sobirà i l'estat major de l'exèrcit van ordenar evacuar a tota la població civil, però es van trobar amb molt pocs vaixells al seu abast. Molta població civil es va assabentar de la evacuació i es van dirigir cap als ports d'Avilés i Gijón. Quan intentaven fugir molts van ser capturats per les flotes nacionalistes i uns altres vaixells es van enfonsar pel seu propi pes. Es calcula que uns 10.000 republicans van marxar cap a França. Molts milicians republicans van renunciar a la possibilitat d'escapar i van anar a lluitar cap a les muntanyes, on formarien les guerrilles. Molts civils i polítics falangistes, abans presos, van arribar a dominar la ciutat de Gijón durant un dia, on van practicar el terror contra els republicans que s'havien mantingut en la resistència. Es el que es coneix com "Quinta Columna".³¹

Cartell que assabenta a la població Civil el perill de la "Quinta Columna"

³¹ VV.AA: *Historia de Asturias, Edad Contemporánea I*, España, Ayalga, pp 293-298.

Per la tarda del 21 d'octubre van entrar a Gijón les Brigades Navarres al comandament d'Alfonso Vega. Amb aquest fet es va finalitzar una guerra que havia durat 15 mesos.

En aquest Mapa es pot veure el final de la resistència republicana a Astúries. El color verd representa la zona nacional, la zona lila representa la resistència republicana, i la zona rosa representa l'avanç de les tropes franquistes des de Cantàbria.

Segons l'historiador Ramón Salas Larrazábal pel que fa Astúries, els morts en accions de guerra van ser 11.548. Víctimes de la repressió republicana 1.766, i víctimes de la repressió nacionalista 2.037. Amb un total de 15.351 morts.

En nombre de morts, Astúries, per darrere de Madrid i Barcelona, és la província que més en va tenir, ajuntant tant les morts causades durant la guerra com durant la postguerra. Però contant les morts només de guerra, és a dir, en el front, Astúries, després de Madrid, és qui més en va patir. A més van morir 1.668 dones en Astúries, mentre que en Madrid el nombre de morts de dones és de 994, també molt elevat, però s'ha de tenir en compte que la guerra d'Astúries només va durar quinze mesos, i la de Madrid i Barcelona tres anys. Això ens dona una idea de la duresa i resistència amb que es va combatre en la regió asturiana. I no cal oblidar tot el patiment de la població civil.³²

³² VV.AA: *Historia de Asturias, Edad Contemporánea I*, España, Ayalga, pp. 299.

4. Gerardo Argüelles Fernández

En aquest capítol es dona la raó d'existència d'aquest treball: la desaparició del meu besavi.

Intentaré explicar a grans trets la vida política del meu besavi i les conseqüències que va patir no només ell, sinó tota la meva família paterna.

Aquest tema, en la família del meu pare sempre va ser un tema poc parlat. La dona d'en Gerardo, Luz Suárez, no va voler parlar del tema, i igual que ella, la meva àvia paterna tampoc, aleshores la informació que va rebre el meu pare va ser mínima, perquè es volia oblidar tot el patiment sofert, i s'havia imposat sobreviure i no arrossegar aquest dolor permanentment. A més a més el meu pare, Angel Aroca, va ser l'últim i el més petit dels fills de la meva àvia paterna, llavors ell, per l'edat, no és va interessar massa pel tema, i tampoc li van donar molta informació dels fets.

El primer que varem fer, el meu pare i jo, va ser contactar amb l'Associació per a la Recuperació de la Memòria Històrica, la qual porta més d'una dècada treballant per recuperar els desapareguts que hi ha a les fosses comunes de la Guerra Civil espanyola. Vaig contactar amb la seu que tenen instal·lada a Ponferrada, província de Lleó.³³ Els vaig explicar el assumpte del meu besavi desaparegut, i ells em van informar de que hi ha un historiador asturià, Luis Miguel Cuervo, que està especialitzat en el coneixement dels desapareguts republicans durant la Guerra civil espanyola i la postguerra. A partir d'això vam contactar amb Luis Miguel Cuervo a partir d'un mail on li vam preguntar si tenia coneixement del meu besavi.³⁴ Ell ens va contestar amb informació desconeguda per nosaltres del meu besavi. Un cop ens havíem donat a conèixer li vaig enviar de nou un petit qüestionari sobre en quines condicions creu ell que va poder morir el meu besavi i ens va contestar.³⁵

³³ El coreu que vaig enviar a la A.R.M.H es troba als annexos.

³⁴ *Idem*

³⁵ Aquesta entrevista es troba als annexos.

A partir d'aquests primers contactes varem concertar dues entrevistes, primer amb els joves historiadors de l'Associació per a la Recuperació de la Memòria Històrica que es troba a Ponferrada, i després amb l'historiador Luis Miguel Cuervo a Gijón, Astúries.

Cartell que es troba en el local de l'Associació per a la recuperació de la Memòria Històrica. Fotografia de l'autora, Ana Aroca.

Quan va arribar l'estiu, els últims dies de juliol, vam marxar en direcció a Ponferrada. Allà vaig tenir la sort d'entrevistar als historiadors, Marco i Rene. Se'ns va informar de la primera fosa que es va obrir per part de l'Associació, a un poble petit a prop de Ponferrada. S'ha de dir que va ser bastant difícil de trobar la placa perquè és molt petita i no hi ha cartells que ho indiquin, sembla que es volgué amagar.

Aquesta sóc jo, Ana Aroca, asseguda al costat de la primera placa que commemora la primera fosa oberta per part de A.R.M.H. Fotografia de Tania Donato.

Al cap de tres dies, la nostra última parada, va ser la trobada i entrevista amb l'historiador Luis Miguel Cuervo. Va ser una entrevista molt intensa i molt emotiva, perquè cada vegada estava més a prop de conèixer el lloc on es troba el meu besavi. Primer varem veure el monument que va instaurar l'ajuntament de Gijón en record als republicans i a les republicanes víctimes de la repressió franquista. Aquest monument es diu "1934 nombres", en aquest es troba escrit el nom del meu besavi. Trobar el nom del meu besavi escrit va ser molt emotiu i bonic.

Monument fet en record als republicans i republicanes assassinats pels franquistes. Fotografia de l'autora , Ana Aroca.

A l'emoció s'hi va afegir el fet que ens va explicar l'historiador, i es que al cementiri es trobava el mur on havien afusellat al meu besavi i també es trobaven les cinc fosses on, en una d'elles, descansa amb els seus companys de lluita en defensa de la República.

Després de finalitzar l'entrevista, aquest historiador ens va aconsellar que demanéssim informació dels meus besavis al "Centro Documental de la Memoria Histórica" amb seu a Salamanca. Aquest centre és l'arxiu més important sobre la Guerra Civil espanyola que es troba a Espanya. Vaig fer aquesta gestió de contactar amb aquesta seu i al cap d'un temps ens van enviar la informació sobre aspectes generals del meu besavi durant la Guerra Civil. Aquesta informació és la poca que tenim sobre la vida del meu besavi durant la Guerra Civil.

El meu pare, Angel Aroca, l'historiador Luis Cuervo i jo, Ana Aroca, durant l'entrevista.

A partir del documents que he rebut del centre de Salamanca, el meu besavi va néixer al 1894 a Oviedo. Sobre la seva vida juvenil no sabem res. Es va casar amb Luz Suárez Redal, qui va ser mestre de primària i no se sap si directora de l'escola municipal de Colloto, una aldea propera a Oviedo.

El meu besavi era comerciant, tenia una botiga de mobles a Colloto, on vivia amb la seva família.

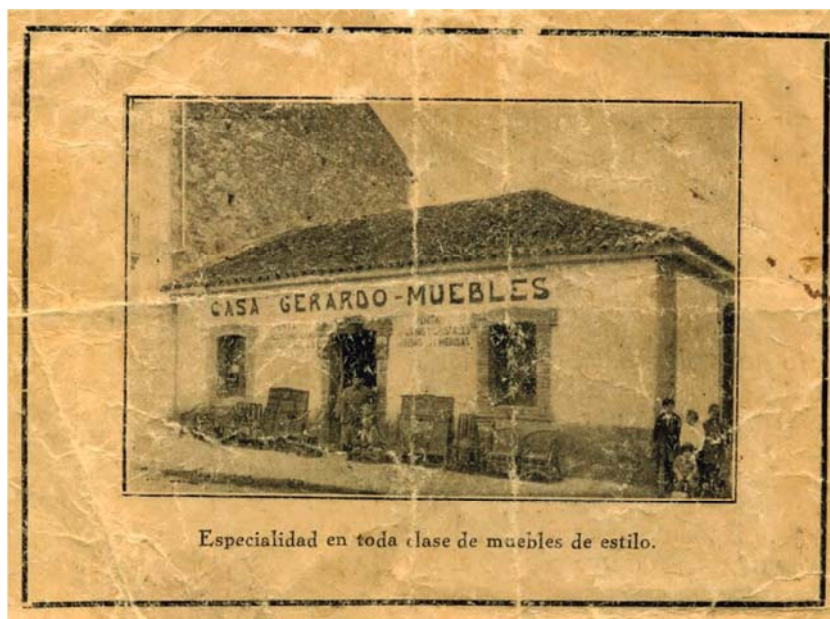

Foto antiga on es veu la botiga de mobles del meu besavi. Propietat de Paloma Argüelles.

Gerardo i Luz van tenir set o vuit fills, dels qual dos van morir per circumstàncies diverses. Els fills/es que van viure van ser: Luz, Angeles (la meva àvia), Maria, Gerardo i Àngel. Aquest últim va néixer a Sant Celoni, Barcelona, al febrer del 1938. Pel que sé de la informació que m'ha donat el meu pare, que ho sap gràcies al que narrava la seva mare, Angeles, la família del meu besavi era d'una bona posició social a Colloto. Es guanyaven bé la vida, gràcies als ingressos de la botiga de mobles, no per el treball de mestra de la meva besàvia, ja que a aquella època com a mestra no es guanyava molt. A tall d'exemple van ser els primers de tota l'aldea de Colloto en tenir cotxe. Es podien permetre unes vacances, com per exemple anaven a l'estiu a Sant Sebastià, també viatjaven per motius de negoci, ja que la filla gran, Luz, va néixer a la Robla, un poble de la província de Lleó. Uns altres indicis d'aquesta posició social es que tenien servei domèstic i gossos, dues coses que en aquella època, anys 20 i 30, no eren gens normal. I la seva vivenda, bastant gran, no sabem si formava part de l'escola, ja que Luz era la mestra. Tenien un terreny que encara avui en dia pertany a la família. Totes les filles tenien classes particulars de francès i de piano.

L'interès per la política provenia de la seva dona, ja que la seva família tenia un pensament esquerrà. És a dir, va ser Luz Suárez qui va portar la lluita política a la família Argüelles. Això va fer que tota la família tingués consciència política republicana, per exemple els meus besavis van tenir alguna relació amb Pablo Iglesias, fundador del Partido Socialista Obrero Español, quan aquest ja era molt gran i amb Dolores Ibarruri, líder comunista, coneguda com la Pasionaria. També es veu que quan Alfons XIII anava a visitar Oviedo, el sogre del meu besavi estava fixat per la policia perquè no hi hagués aldarulls. Aquest home, el pare de Luz Suárez, tenia un restaurant en el carrer Uria, el carrer més important i burgés d'Oviedo, encara ara.

Tota aquesta informació és la que se de la vida del meu besavi, abans de la guerra. Malauradament aquest nivell de vida es trunca amb l'esclat de la guerra civil espanyola. Ara passaré a explicar el que se del meu besavi durant la guerra civil a Astúries.

A partir de la informació donada per l' historiadore Luis Miguel Cuervo, quan va esclatar la guerra civil a Astúries, Colloto es va utilitzar com a front de guerra, ja que Oviedo va caure en mans dels nacionals. Un indicati de tot això és que a la façana de l' escola on treballava la meva besàvia es veuen trets de metralla, suposadament fets pels nacionalistes. A causa del front de guerra, viure a Colloto no era gens segur, així que podem suposar que van marxar de Colloto per buscar un lloc més segur, tasca molt difícil, ja que tots els pobles es veien molt afectats per la guerra. També els va suposar una tasca molt difícil buscar nous ingressos per mantenir a la família. On van anar, de que van viure... són preguntes que no tenen cap resposta segura.

Dues imatges de l'escola pública on treballava la meva besàvia a Colloto. En la primera es pot veure els trets que van fer els nacionals. Fotografia de l'autora, Ana Aroca.

Però a partir de la informació documental que hem rebut, podem deduir que van anar a parar a Noreña. A partir d'un document anomenat "PS Gijón K" consta el següent: que va ser infermer, que va estar afiliat al Partido Socialista des de 15 de febrer de 1937, que durant la seva estada a l'exèrcit va servir a l'infanteria i unes altres dades que ens dona es que el mateix dia 15 de febrer de 1937 consta que va servir a l'hospital Militar nº 4 a Granda, parroquia de Pola de Siero, prop de Noreña i Colloto. I una altra dada, aquesta escrita a mà, és que el 22, suposem d'abril de 1937, va anar a l'Hospital Militar San Rafael nº 30. En un altre document que es diu "SM 1.099" es diu que Gerardo Argüelles va ser soldat i que a l'unitat a la qual pertanyia era la XVII del Cuerpo... (les demás sigles no las sé interpretar). En el mateix document consta que la seva dona i filla, les dues Luz, estaven afiliades a l'UGT. En un altre document, aquest nomenat "PS Gijón J" consta el següent: que era l'afiliat nº 446, suposem del Partit Socialista, que tenia 45 anys, que estava casat i que la seva professió des de feia 10 mesos era treballar en un sanatori. La dada més important que es dona en aquest document es que vivia a Noreña, al carrer "Escuelas de Noreña". No s'indica d'on procedeix però si que es dona la informació d'on treballava: En l'hospital Militar nº 30, exercint d'infermer. Com a última dada es nombra que l'ingrés va ser al maig de 1937, però no se sap a ciència certa si es parla de l'ingrés a l'hospital o al partit. En un altre document "PS Gijón k 197" que comença així: "Relación nominal del personal dependiente de Sanidad Militar que presta servicios en este hospital nº 30", consta el següent: el seu nom, Gerardo Argüelles Fernández, edat 45 anys, natural d'Oviedo, vecindad Noreña, càrrec d'infermer. A l'apartat de graduació actual no consta res, i l'ingrés a la sanitat militar consta el 27 de novembre de 1936. Per últim i molt important posa que està afiliat al Partit Socialista. Aquest document esta signat pel delegat militar el 17 de maig de 1937.

Pel que fa a la meva besàvia, Luz Suárez Redal, sabem a partir d'un document que va ingressar en la A.T.E.A (Asociación de trabajadores de la Enseñanza), l'1 de juny de 1936 i que va ser mestra de Colloto, amb un informe favorable de l'ATEA de Noreña amb data de 22 de setembre de 1936, i ajudava als sindicats.

Després d'haver revisat tots el documents es podria confirmar que van viure a Noreña, després de fugir del front de Guerra de Colloto. Però no es van instal·lar per sempre a Noreña.

En el mateix document referit a la meva besàvia, es diu que era directora del Refugio de Huerfanos de Milicianos Rojos, anomenat "Rosario Acuña", en Somió, un barri de Gijón. Malauradament no sabem qui va redactar aquest document, i tampoc sabem quan va ser directora d'aquest regufi. Es va posar el nom de Rosario Acuna per recordar a una feminista molt important d'aquella època, de finals del segle XIX, però que ara és molt desconeguda.

Rosario Acuna.

El document "PS Gijón F.6" va ser redactat per la Comisión de Evacuación de Asturias y León on consta que la meva besàvia Luz Suarez Redal sol·licita un passaport d'evacuació i es diu que esta domiciliada a Gijón, al carrer Somió. En aquest document no consta ni el nº del carrer ni quan demana ser evacuada ni el dia que van agafar el vaixell, ni el nom del vaixell i per últim tampoc donen la informació del destí que tindrien. Pot ser no donen tota aquesta informació per por a que el document fos agafat pels nacionalistes i les represàlies que podrien obtenir. Però el que si que consta escrit, es que ho va demanar per ella i per quatre familiars més: Luz Suarez Redal, 43 anys, Luz Suarez Argüelles amb 19 anys, Angeles Argüelles Suarez amb 17 anys, Maria Argüelles Suarez amb 11 anys i per últim Gerardo Argüelles Suarez amb 9 anys.

La meva besàvia en aquell moment estava embarassada d'Angel, que després va néixer a Sant Celoni al 8 de febrer de 1938. Al final del document queda escrit que Gerardo Argüelles, pare i espós dels evacuats, es quedava a Astúries, prestant serveis a l'Hospital San Rafael i que estava afiliat a l'UGT. La demanda de la meva besàvia va ser avalada pel la Federación Socialista Asturiana, comisión ejecutiva de Gijón.

Finalment hi ha un altre document, que crec que és posterior a la guerra, que es diu "SM 1.099" on s'indica que Gerardo Argüelles Fernández va ser soldat i va prestar serveis a la unitat XVII del Cuerpo... (les demás sigles no las sé interpretar). En el mateix document consta que la seva dona i filla, les dues Luz, estaven afiliades a l'UGT. En el document consta que rebien uns "haberes" amb l'aval del Tinent Cesar Alvarez.

Aquest document no va ser escrit durant la República, sinó ja en la Dictadura perquè no es nombra "ejército republicano" sinó "ejército rojo", que era el nom que donaven els falangistes a l'exèrcit republicà.

Els últims dies de la vida del meu besavi els hem de reconstruir. En el monument d'homenatge que es diu "1934 nombres", consta que la seva defunció va ser el 2 de novembre de 1937 i la causa de la mort és assassinat.

En el llibre que acompanya el monument poden haver dos causes de mort de les víctimes de la repressió franquista. Una és assassinat i una altra és executat. Les diferències sembla ser que són que l'executat ha passat per un judici o farsa de judici, després de la sentència de mort és afusellat per l'exèrcit o policia, en canvi l'assassinat no pressuposa judici. Segons l'hipòtesi de Luis Miguel Cuervo, els seguidors de Franco, desitjosos de venjança, van empresonar a molts republicans a la Plaça de toros i poc després van ser traslladats i afusellats al cementeri de Ceares, a Gijón.

Gerardo Argüelles no va ser evacuat, no sabem si es perquè no va voler o no va poder. En canvi la seva dona i els seus fills i filles si, però no sabem quan ho van fer i en quin vaixell van embarcar.

Quan vam anar a Ponferrada, un dels historiadors ens va dir que l'evacuació en vaixell estava organitzada pels partits polítics i els sindicats d'esquerres i que cada família embarcava en un vaixell o en un altre dependent del partit o del sindicat on estava afiliada.

La meva besàvia amb els seus fills va fugir previsiblement abans de que caigués Gijón en mans dels nacionals i el meu besavi, encara viu en aquells moments, es va quedar. Luz i els quatre fills, desconeixien el final que tindria Gerardo.

Vaixell de republicans que arriben a França el 31 d'octubre després de que caigués Gijón.

El fet d'haver de fugir de la terra on has nascut, on t'has criat i on has passat la major part de la teva vida, per unes idees polítiques, és molt tràgic, però encara més quan deixes enrere no només la teva terra sinó també el teu marit i pare de les teves filles i fills i que te'n vas sapiguent que segurament no el tornaràs a veure.

Gerardo es va quedar a Gijón, on va lluitar en defensa de la República fins al final. Entre el 20 i el 21 d'octubre del 1937 va caure Gijón en mans dels nacionalistes. En el document consta que va morir el 2 de novembre, llavors es pot deduir que va estar presoner durant 12 dies o a lo millor es va poder amagar uns dies i finalment algú el va trobar i el va denunciar i el van detenir; a lo millor va estar a la Plaça de toros uns dies, i finalment el van afusellar al cementiri de Ceares, Gijón. Malgrat tot no tenim l'acte de defunció, el qual el meu pare el demanarà a l'ajuntament de Gijón. En tot cas no sabem amb exactitud certa les condicions exactes en què va ser detingut, on va estar els últims dies, etc.

Llegint el facsímil que he reproduït a la pàgina (la foto que pone MAR) es diu que “los falangistas, Acción Popular, Acción Católica i demás personas de derechas apoderándose de las armas se hicieron dueños de la población.” A continuació, com a últim diu “reina la tranquilidad más absoluta y el orden es completo”. Puc pensar que van ser aquestes persones les que van detenir, empresonar i afusellar al meu besavi. És a dir, des de que cau Gijón el 21 d'octubre transcorreixen 11 dies fins que el meu besavi és assassinat. A partir d'això es pot deduir que va estar empresonat 11 dies amb unes condicions molt dures o es pot pensar que es va poder amagar fins que el van capturar un dia.

Però s'han descobert algunes coses, com per exemple, molts anys després de que la guerra finalitzés, als anys 60, la meva besàvia va fer un viatge a Astúries, després de tornar de França. Va anar allà per signar l'acte de defunció del seu marit. Segurament en aquest viatge va rebre aquells “haberes”, dels quals he anomenat abans (Doc: “S.M 1099”).)

Després, a partir del que el meu pare em va dient, puc pensar que la meva àvia paterna no sabia ni com va morir el seu pare ni on estaven les seves restes i ara nosaltres, després de l'estada a Astúries, sabem quin final tan desgraciat va tenir i on descansa amb els seus companys.

Pel que fa a la sort de la meva besàvia i els seus fills i filles, el vaixell que s'encarregava del seu exili, les anava a portar a Burdeos, però un cop van arribar a Burdeos, les autoritats franceses no van acceptar que estiguessin allà i de seguida els van enviar cap a Catalunya en tren. A Catalunya es van instal·lar a Sant Celoni, on va tenir el fill que esperava de'n Gerardo, a l'any 1938. Hi ha el certificat de naixement on s'acredita que Angel va néixer el 8 de febrer del 1938. Aquest fill, el més petit es va dir Àngel. A principi del 1939 van passar la frontera cap a França, fugint de l'exèrcit franquista quan va ocupar Catalunya. La meva besàvia Luz, mare de cinc fills i ja vídua va haver de fugir per segona vegada de l'exèrcit franquista. És a dir, en un any i mig, va fugir dues vegades, arrossegant tota una família.

Fugida d'espanyols des del pas de Portús, entre Espanya i França.

Un cop a França es van instal·lar a Limoges, on va treballar de planxadora. El seu fill Gerardo, a l'any 1944, és a dir, amb 14 anys, sembla ser, pel que diu el meu pare que va escoltar de la seva família, es va apuntar al maquis, un moviment guerriller que volia entrar i conquerir la Vall d'Aran, comarca de Catalunya, que fa frontera amb França per fer fora a Franco, però sembla ser que durant l'estada en aquest maquis va perdre la vida lluitant, i no se sap res del que es va fer amb el seu cos. Transcorreguts set anys, la meva besàvia Luz Suárez havia perdut el seu ofici, la seva casa i havia tingut que fugir del seu país, però això és poca cosa comparat amb la pèrdua del seu marit, Gerardo i del seu fill, també Gerardo, sense saber com van morir i on restaven els cossos d'aquests éssers tan estimats per a ella. Luz, va continuar lluitant, traient tota sola una família endavant.

Aquí es pot veure una fotografia de tota la família en la platja. El meu besavi es troba al mig, i a la esquerra, amb un braç recolzat al seu ombro la meva àvia, Angeles.

Conclusions.

Al finalitzar aquest treball puc estar mínimament orgullosa per haver complert l'objectiu principal d'aquest treball: trobar el lloc on van assassinar al meu besavi, Gerardo Argüelles Fernández, i on descansa ara amb els seus companys de lluita.

A mesura que anava aprenent i descobrint coses respecte a la vida del meu besavi i de la meva besàvia, abans i durant la Guerra Civil, em venien pensaments d'impotència, ràbia, tristesa, etc, i sobretot conclusions.

La primera conclusió és que la Guerra Civil espanyola es va emportar per davant tots els avenços que havia fet la Segona República, perquè aquest era el seu únic objectiu, aniquilar qualsevol progrés i imposar la mort i la desesperança.

Quan estudiava la Guerra Civil, concretament a Astúries, vaig aprendre no només el nombre de morts que va causar, els aliats o les tècniques de cada bàndol, etc, sinó que vaig arribar a entendre de debò que una guerra, qualsevol, només porta plors, sang, i mort a milers i milers de famílies i no es treu res de profit.

En un dels molts vídeos que vaig veure respecte a la Memòria Històrica, un historiador deia que la dreta només estaria contenta si cada 10 anys hi havia una guerra, i n'estic totalment d'acord. La Guerra Civil espanyola la van causar aquells que tenien por a que deixessin d'haver ignorants i esclaus i comencessin a haver persones amb drets, deures i amb coneixement.

Respecte a la Memòria Històrica crec que és essencial que totes i tots recordem d'on venim i el que van haver de lluitar els nostres besavis i els nostres avis per a que avui en dia tinguem una llarga llista de drets.

La Memòria Històrica serveix per fer-nos recordar quins països van ser els aliats del cop d'estat i quins de la República. Alemanya i Itàlia no van trigar gens ni mica en ajudar al cop d'estat, en canvi la República, no va rebre l'ajuda ni de Gran Bretanya ni de França, només de la URSS i de les Brigades Internacionals.

Per tant una altra conclusió, després d'haver fet aquest treball, és que tots i totes estem ben enganyats. No sé quantes vegades hauré escoltat que Hitler i Stalin han sigut els dos grans dictadors i assassins del segle XX, però si ens centrem només a Espanya, qui va bombardejar ciutats, com la de Guernika, qui va ajudar en armes i exèrcit als insurrectes va ser l'Alemanya de Hitler. En canvi qui va rebre més de tretze mil nens i nenes, i els va donar una educació de qualitat i un futur digne va ser a la Rússia de Stalin.

Crec que aquesta és una gran diferencia entre el que simbolitza Hitler i el que simbolitza Stalin.

Parlant d'enganyos, aquí a Espanya, s'escolta sovint per part del Partido Popular, PP, que no hi ha més fosses a Espanya per obrir, fins i tot han arribat a humiliar i a exagerar el patiment de la població republicana, és per això que hi ha una gran importància en el fet de crear la Llei de Memòria Històrica, i reparar i alabar tots els sacrificis que van fer els republicans i les republicanes en defensa d'una causa justa i legítima.

Sacrificis i penúries que va viure, per exemple, el meu besavi Gerardo Argüelles Fernández.

Com he dit abans, a mesura que anava aprenent sobre la vida del meu besavi anava traient les meves pròpies conclusions.

Primer de tot, el meu besavi podria haver escollit el camí fàcil: tenia diners, un bon treball, una bona casa amb propietats... és a dir una bona vida, així que podria haver passat al bàndol franquista i segur que hagués viscut molts anys més, i la meva besàvia, no hagués tingut que fugir dues vegades de l'exèrcit franquista. Però ell va preferir lluitar pels seus ideals.

El meu besavi va morir amb 45 anys, és molt dur morir a aqueta edat per unes idees. El que més difícil se m'ha fet és posar-me en la pell del meu besavi.

Com per exemple quan s'acomiada de la seva família, quan sap que no tornarà a veure als seus fills i filles, que no els veurà créixer, que ni tan sols veurà nèixer al fill que espera la seva dona, Luz Suárez. M'arrisco a dir que això és pitjor que fins i tot la mort, acomiadar-te, però sense que tu en vulguis, ningú en vol, però t'has d'acomiadar de la teva dona i dels teus fills i filles perquè saps que poden morir.

És difícil imaginar els pensaments del meu besavi, veient el vaixell marxar, amb la seva família endins, sapiguent que seria l'última vegada que els veuria, que ell segurament moriria...I ara jo em pregunto per què ell no va poder anar-se'n amb la seva família, la causa per la que lluitava ja estava perduda. Per què no va puixar-se al vaixell? La veritat és que això no ho sé, segurament perquè era primordial embarcar a dones i nens i nenes, o perquè simplement ell va preferir quedar-se a lluitar fins al final.

Viure en aquells moments a Espanya, concretament a Astúries era molt difícil, ens podem imaginar mil coses, però sempre la realitat serà deu vegades pitjor.

Els carrers i les casses destrossades, escassetat de menjar, no hi ha col·legis, els hospitals replets de gent moribunda o ja morta... això no era vida, era sobreviure amb les pitjors condicions que ens puguem imaginar.

Ningú es mereix això, viure amb la por de ser atrapat, de morir.

Segurament així van ser els últims dies del meu besavi, viure amb la por de ser atrapat, de morir. La famosa "Quinta Columna", falangistes amb sed de matar, és la que segurament va capturar al meu besavi.

Què deuria pensar ell en aquell moment que va ser capturat? Va seguir sent un heroi o va expressar el seu gran temor? Per què ell en tenia por o ja s'havia a que s'enfrentava?

Són preguntes que per més que divago no las puc respondre, perquè només es podria respondre a aquestes preguntes una vegada l'has viscut, i el meu besavi no va tenir la sort de sobreviure i contar la seva pròpia historia.

Segurament va pensar en la seva família, en lo molt que les estimava, segur que sentia impotència, impotència de morir quan no devia i on no devia, en mans d'uns assassins. Va pensar en Luz Suárez, la seva dona, va pensar en Luz, Angeles, Maria i Gerardo, les seves filles i el seu fill.

El meu besavi va ser una víctima innocent de la repressió franquista, i recalco innocent, perquè moltes vegades es vol distingir entre víctimes i víctimes innocents, i tots els republicans i totes les republicanes morts van ser víctimes innocents.

Però Luz Suárez també va ser una víctima innocent del franquisme. Abans de la guerra era mestra i directora d'un col·legi públic i per les tardes ensenyava a dones que volien ser mestres. Abans de la guerra vivia feliçment a la seva terra, Astúries, amb el seu marit, les seves filles i el seu fill, amb el seu treball... però després de la guerra ja no vivia en la seva terra, sinó d'exiliada, primer a França, després a Catalunya i després una altra vegada a França, el seu marit havia mort, l'havien assassinat, al seu fill de 14 anys també l'havien matat els franquistes, ja no tenia treball... tot això ho va fer una maleïda guerra civil.

La meva besàvia després de la guerra i d'instal·lar-se finalment a Catalunya va voler oblidar, com gran part de la població espanyola. Fins i tot va dir més d'una vegada en veu alta "VIVA FRANCO", i s'ho va voler ensenyar al meu pare.

La guerra civil va destrossar la vida de la meva besàvia, i crec que no exagero gens ni mica quan crec que s'hauria de fer un reconeixement públic a totes les dones que van perdre als seus marits, als seus fills, etc, a causa de la guerra.

La meva àvia Angeles també va ser una víctima innocent del franquisme. El meu pare i la meva mare m'han dit més d'una vegada que van escoltar a la meva àvia dir que a ella li hagués encantat ser mestra, com la seva mare, però degut a la guerra va haver de deixar els estudis i va acabar vivint a Catalunya i treballant com mestressa de casa.

És per això que crec essencial haver fer la Llei de Memòria Històrica, i no oblidar mai el que van haver de viure els nostres avantpassats. No hem de permetre que humilien als nostres avantpassats dient que la seva lluita no va ser per tant, i el seu patiment és exagerat, etc, per això és essencial aplicar la Llei de Memòria Històrica.

Perquè jo, Ana Aroca Donato, besneta de Gerardo Argüelles Fernández, seguiré el seu llegat. Sempre recordaré pel que va lluitar i mai oblidaré el seu nom, ni el nom de la meva besàvia, perquè depèn de nosaltres escriure la història.

Bibliografia

LLibres:

-Tuñon de Lara, Manuel , *Historia de España , La Crisis del Estado: Dictadura, República, Guerra (1923-1939)*, Barcelona, Labor, 1987.

-VV.AA, *Historia de Asturias, Edad Contemporánea I*, España, Ayalga, 1977.

-VV.AA , *Història*, Vicens Vives, Catalunya

-VV.AA, *Republicans espanyols a Migdia-Pirineus. Exili, Historia i memòria*, França, Presses Universitaires du Mirail, 2007. Edició en llengua catalana, 2006

Documents Audiovisuals:

- Cómo transcurrió la Transición Española Geografía e Historia Educación .

<https://www.youtube.com/watch?v=jJT4fTfVbXI>

- LA IMAGEN DE TU VIDA - ¡Felipe presidente! (1982)

<https://www.youtube.com/watch?v=T85rTPRliTE>

- Documental "Donantes de Memoria" (2006)

<https://www.youtube.com/watch?v=iJdyVDbjPPY>

Documents electrònics:

- Memòria Històrica.

<http://www.memoriahistorica.gob.es/IDIOMAS/6/index.htm>

Annexos.

Entrevista que vaig fer a la Associació per a la Recuperació de la Memòria Històrica.

MEMORIA HISTÓRICA (A.R.M.H.) DE PONTFERRADA: Marcos González, Alex , René Pacheco y Núria . 30 de Juliol de 2015

Ana : ¿Qué entendéis por recuperación de la memoria histórica ?

Marcos: Esta pregunta ya me la han hecho y es un tema conceptual, que es complicado...

Ana : ¿Te la han hecho ya más veces?

Marcos : Sí , sí , es que además es un tema conceptual que dices : "-¿ De dónde salió la palabra "memoria histórica" ?". Bueno, la recuperación... para mí , personalmente..., luego ya René dará sus explicaciones, es la recuperación del pasado de todas esas personas que deberían estar hoy aquí, muchas de ellas, y no están y que sentaron las bases de nuestra democracia. Hoy tenemos una democracia que

posiblemente hubiera sido bastante mejor y más plena si en ese periodo de 1936-1975 no hubiera habido una dictadura en España. Y, en ese periodo, durante todos esos años estuvo desapareciendo gente y fue fusilada gente.

Creemos, bueno creo, que es el mejor ejemplo de democracia que hemos tenido en la historia de España partiendo desde el 14 de abril de 1931. El 18 de julio se ganó esa democracia. Se recuperó en 1978, pero no ha sido todo lo plena que necesitaríamos hoy en día.

Entonces, recuperar la memoria histórica es recuperar el trabajo que hicieron esas personas, no solamente recuperarlos físicamente, sino recuperar el legado que escribieron en esos años de la segunda república.

El 18 de julio del 36 un grupo de militares y de potentados españoles ayudados por la iglesia española decidieron que no hacía falta ese progreso y esa mejora de España.

Siempre que nos preguntan de dónde salió ese concepto de “Memoria Histórica” no sé si lo copiamos de Chile o Argentina... es que no lo sé.

Ana: ¿Tú quieres decir algo? (dirigiéndose a René)

René : Es que es básicamente éso, es intentar darle un poco de ...investigar, saber, conocer qué es lo que pasó, conocer esa historia y a partir de ella reconstruir lo que a día de hoy no está recogido tal y como debería estar, es decir, estamos hablando de libros de texto por ej., de colegios dónde se recoge una historia de España que no es real y que está construida y escrita por los propios sublevados, por la dictadura franquista. Entonces, a día de hoy, que estemos todavía aprendiendo la historia de los que vencieron y no de los vencidos es lo que se reclama con este movimiento. Y, eso que dice Marcos , no solo es la recuperación de las víctimas, que también, es sacar del olvido a estas personas cuyas familias las siguen recordando. Hay un eslogan, que está en la página web y que recoge muy bien lo que pasó que dice:” ¿Por qué los padres de la transición, esa transición de la dictadura a la democracia, por qué las personas que firmaron esa transición dejaron a nuestros abuelos en una cuneta?. Hay que recuperar esa historia, hay que aprender de esas historias, hay que atender a las familias, hay que escribir realmente lo que pasó y no seguir contando mentiras o manipulando lo que fue la historia.

Esto, (señalando el esqueleto) es una historia real y esto no está en un libro.

Ana: ¿Desde qué año estáis trabajando?

Marcos: Yo, desde el año 2005. Me enteré del trabajo de la Asociación y, leyendo libros de esta zona, llegué a saber que a mi familiar, a mi bisabuelo, le habían hecho un

juicio sumarísimo y que lo habían fusilado el 7 de septiembre de 1936. Entonces, es una historia que dentro de la familia veníamos arrastrando y nunca se silenció, siempre se hablaba de los diferentes represaliados en la familia, pero llega un punto que, como decía mi compañero René, no lo ves en los libros de texto, o sea, tú preguntas: “¿Por qué mi bisabuelo, o el hermano de mi abuela fue fusilado o desaparecieron?”, o “¿Por qué otro hermano estuvo resistiendo hasta 1946?”, y, coges un libro de historia y no te lo citan. ¿No? Entonces, a parte de leer libros sobre la guerra civil, había que retomar el tema personal y, una vez que empiezas a escarbar en tu pasado, ya no sólo es el tuyo, es el del vecino, el del otro,...de mucha gente. Estamos hablando del pasado de 114.000 desaparecidos en España, más luego, toda la gente que se tuvo que exiliar, toda la gente que...maestras y maestros que fueron depurados, de cientos de miles de españolas y españoles que sufrieron esa dictadura y, en los libros, esa represión y esa represalia no te la citan.

Ana: ¿Cuántas personas sois?

Marcos: En el equipo de base está René, Núria, Álex y yo. Pero, luego, la Asociación tiene muchos voluntarios, tiene personas en Madrid que están haciendo trabajo de investigación con la universidad; muchos voluntarios. Cuando vas a diferentes zonas siempre tienes un listado de voluntarios, no solamente de España sino del extranjero que quieren ayudar en esta tarea. Es curioso ver como todos esos voluntarios y voluntarias que deciden dar su tiempo a cambio de nada están haciendo un trabajo que debería estar haciendo el Estado y el Estado no lo hace, por eso siempre recordamos que esos voluntarios tienen más concepto de Estado que el propio estado.

René: Yo empecé en el año...vine por primera vez en el 2008. Yo soy de Girona. Vine de Girona hasta aquí a participar en una exhumación en un pueblo muy cerca de aquí; “Malat de abajo” se llamaba. Era una fosa de dos personas y la Asociación necesitaba arqueólogos para que dirigieran esa exhumación. Yo conocía a Núria, estudiamos los dos en la universidad de Girona y, bueno, Núria estaba trabajando aquí de voluntaria y necesitaban arqueólogos, me dijo si quería venir, quise probar, probé y, la verdad, es que una vez vives la experiencia de una exhumación, ves todas las injusticias que hay detrás y te das cuenta que hay familiares que, si tú no estás, si no estás echando una mano, no hay nadie que vaya a hacer este trabajo, entonces, al final, terminas enganchándote a una causa social, a un movimiento de gente que no necesariamente tiene que tener conocimientos para trabajar en esto y que lo único que tiene que tener son unas manos, ganas, ilusión de ayudar y de atender a lo que realmente se tiene que hacer. Entonces, en 2008 estuve en la primera exhumación, y también hicimos una búsqueda en otro pueblo cercano, donde no apareció la fosa y luego, a partir de 2009 estuve... bueno, volví de nuevo, estuve durante cinco meses o así aquí, luego en 2010 volví otra vez y ya a partir de 2010 me quedé aquí trabajando

y ahora soy un poco más “pontferradino” digamos (risas) . Y,... nada , desde entonces, pues bueno, es un trabajo en equipo, que, como te dice Marco, hay un equipo de base, pero las personas voluntarias son el 90% o el 80% de este trabajo donde hay un equipo de base que lo que hace es gestionar y coordinar el trabajo. Todos esos voluntarios que están por toda España, todos esos casos que llegan diariamente a la Asociación para que sean investigados para que se pueda ver la viabilidad de excavación, para que se pueda identificar, para que los forenses tengan contacto con las personas que han estado trabajando en la fosa . Por lo tanto es un equipo de base que controla todo eso pero, desde luego si no tuviéramos voluntarios sería imposible desarrollar todo el trabajo que hacemos.

Ana: ¿Y cualquier persona puede ser voluntario; por ej. mi hermana y yo podríamos ayudar ahora?

René: Exacto, claro. Toda persona que quiera ayudar. Hay muchísimo trabajo en esto , no simplemente , por ej. excavación, tenemos documentación, hablamos por ej. con gente que está cerca de los archivos militares, con la información de Alejandro, por ej. en Barcelona, Zaragoza, Ferrol, Madrid... En Muchísimos sitios, dónde hay que sacar esa información. Lo único que hay que hacer es sacar fotografías a los expedientes militares; les sacas fotografías, lo mandas, y, nosotros podemos enviarle esa documentación a los familiares. Entonces eso también es parte del trabajo: ir a registros civiles, ir al Ayuntamiento, ir a cementerios...investigar en general. Pero , luego, cuando hay posibilidades de hacer fosas, pues , también lo mismo : si puedes trabajar sobre los restos , bien; si tienes que estar cribando la tierra, limpiándola, porque toda la tierra que sale de los cuerpos va directamente a una criba, pasa por un “garbell”, se dice en catalán, un poquito grande para poder “garbellar” esta tierra e ir sacando esas pequeñas esquirlas de hueso que van saliendo, o los dientes, o huesos pequeñitos que pueden irse al cubo y que no has podido ver en el momento. Entonces, sí, cualquier persona puede ser voluntaria, simplemente tienen que tener ganas de ayudar.

Ana : ¿Quiénes solicitan vuestra ayuda?

Marcos: Los familiares.Como decía René, desde el principio hay una familia que tiene necesidad de recuperar su antepasado, que fue asesinado, que está en una fosa común, que en 80 años no han tenido ese mínimo derecho de poder recuperar los cuerpos, éstos restos y enterrarlos en su panteón familiar y, como viste, se sigue un proceso de búsqueda.

Luego hay casos excepcionales, que, como comentaba René en el caso de los ferroviarios, que ahí no hay una reclamación expresa de la familia, pero creemos que hay que hacer una excavación de urgencia. Si nosotros no hubiéramos ido a exhumar esos restos, a día de hoy, estarían sepultados y nadie nos dice que tarde o temprano

llegará una solicitud de un familiar que nos diga que su padre o su abuelo era ferroviario y desapareció en tal fecha y cree que lo llevaron a una zona del sur de León.

Ana: ¿Puede haber casos en que la familia no quiera saber nada del tema?

Marcos: Si, claro, nos ha ocurrido tener una fosa de varias personas, tener solicitudes de varias familias y faltar el contacto con otra familia, hablar con ella y decirnos que , bueno, no les toca de cerca, no reconocer a ese familiar, “ soy un sobrino” , “ yo poco o nada tengo que hacer”... Pero nunca, por suerte, nos hemos encontrado luego una oposición a la exhumación. Yo no quiero hacerme cargo de estos restos pero tampoco voy a negar el derecho de las otras familias a recuperar a los suyos.

Ana : ¿Cómo conseguisteis la ayuda de ALBA ?

Marcos: Supongo que haciendo alguna cosa durante catorce o quince años. Alguna... Y se han hecho cosas buenas, muy importantes ; entonces, los que decidieron dar el premio debieron ver algo en nosotros. Para nosotros era muy curioso :cuando estábamos allí nos englobaban dentro de las organizaciones de derechos humanos, cuando los de las organizaciones de derechos humanos piensas que son Amnistía Internacional, organizaciones de la ONU, Human Rights...

Algo que...siempre han estado allí , que siempre han estado en conflictos bélicos y no crees que nunca te van a englobar, que no encuadras en ese mundo.

Se ve, que en estos años hay gente, en el exterior, que cree que la Asociación debe estar ahí.

Ana : ¿Tenéis más ayudas públicas o privadas ?

Marcos: Públicas, a día de hoy, cero. Creo que nos dieron una subvención para comprar ordenadores, en el año 2002, y , a día de hoy , público, nada más, y, siempre que podemos y sale una convocatoria de ayudas y creemos que nuestro trabajo puede recibir alguna ayuda pública, la solicitamos y siempre nos la deniegan.

Hay luego, de organismos privados, hay un caso curioso, el año pasado , de un sindicato noruego de electricidad, se puso en contacto con nosotros, conocían el trabajo de la Asociación y han decidido apoyarnos puntualmente. Han hecho una caja de resistencia entre varios sindicatos y, cada cierto tiempo, nos envían una cantidad económica.

Ana: ¿Cómo se localizan las fosas comunes?, ¿Cómo se sabe que los restos encontrados son de la persona que buscáis? Y ¿cuánto tiempo se tarda en encontrar el cuerpo de un desaparecido?

René: Esto es muy complicado. Si lo medimos desde que llega la solicitud hasta que encontramos el cuerpo, pueden pasar años.

Marcos: Cuéntale un caso de alguno que hemos rescatado, el de la mosca por ej.

René: Por ej. son casos en los que no vas a poder recuperar el cuerpo.

Hay un caso de esos que buscamos en los archivos militares, un hombre de una reclamación del año 2002. Personas que cuando la Asociación abre la primera fosa en Priaranza del Bierzo, muy cerca de aquí, empiezan a llegar decenas y centenas de cartas de familiares que quieren saber qué es lo que pasó con sus seres queridos también ¿no? A empezar a investigar. Entonces junto con todas esas reclamaciones, esas cartas que llegaban... una de esas cartas era de una familia que pedía información sobre un hombre que había desaparecido. Eran de A Coruña, pero creyeron que desapareció por la zona de Cataluña, no sabían exactamente qué había pasado con él.

Esa familia era argentina además. Escribía desde Argentina. Entonces, buscando en los archivos, encontramos una documentación de ese hombre. Además es un caso muy curioso, porque, como dice Marco, le llamaban “el hombre mosca”. Había un montón de periódicos de la época donde aparecía él haciendo espectáculos colgando de cuerdas y todas esas cosas, y, bueno, la familia nos había mandado incluso algún recorte de como hacía esos espectáculos. Bueno, nosotros empezamos a buscar, encontramos la documentación y, en esa documentación ponía exactamente el lugar donde había muerto esa persona. Un piso en Barcelona, de manera totalmente anónima ese cuerpo aparece. Muere ese hombre, en ese expediente recogen eso y dice que van y lo entierran en el cementerio de Barcelona. La documentación, al final te lleva a un posible lugar de enterramiento, pero es imposible recuperarlo porque, primero el cementerio de Barcelona es muy grande, es enorme y segundo porque hay muchísimas víctimas.

No voy a entrar en el terreno, porque el tema catalán, en materia de Memoria Histórica es muy complejo. Falta mucha voluntad política, y, desde luego, Cataluña es uno de los lugares donde menos fosas comunes se han abierto pese a que parezca que no...y...ya digo, no entro porque, yo, cuando hablo de Cataluña, me pongo muy violento. Precisamente porque soy catalán y me da mucha rabia. Yo tengo a mi bisabuelo en el cementerio de Girona, entonces, que te digan que los familiares no quieren hacer exhumaciones es una falta de respeto a los familiares. Yo me incluyo en esos familiares.

Bueno el caso es que ese hombre está enterrado en el cementerio de Barcelona y es imposible recuperarlo, pero hemos conseguido, a fecha de 2014, que fue el año pasado, que esa familia haya sabido dónde está enterrado ese hombre.

Entonces, por eso digo que, desde que llega esa ficha, que puede haber llegado en el 2002, 2003, 2004, hasta que tú sabes un lugar, un posible lugar pues pueden pasar tres, cuatro, cinco, ocho o diez años.

A día de hoy estamos escribiendo o llamando a familiares que escribieron en los primeros años...Nadie de los que ves aquí estábamos trabajando en ese momento y estamos recuperando, porque hay que buscar en esos archivos y, a día de hoy también es mucho más fácil buscar y por lo tanto hay que aprovecharlo. Volvemos a recuperar, llamar..y...mucha gente que te dice: “_ no, pero si es que todavía no sé absolutamente nada de dónde estaba mi abuelo.” y que tú puedas decir: “ Pues está en el cementerio de Zaragoza, en una fosa común que se sacó en el año 79 y que ha día de hoy tiene un monolito”. Escuchar a un hombre, que tú le estás hablando de su padre, que nunca supo nada, ni de dónde estaba, ni nada y que tú le puedes decir: - está en ese cementerio, hay un monolito y que esa persona te diga: “_ Por fin tengo un lugar donde llevar un ramo de flores y voy a llevar a mi mujer y a mis hijos para que vean dónde está su bisabuelo...es realmente ,...te puedes imaginar lo que significa para nosotros eso. ¿No? Entrar a formar parte de una familia por ayudarles a saber dónde están sus antepasados. Entonces, ya digo, puede pasar muchísimo tiempo y muchas de esas personas que han escrito a la Asociación, a lo mejor, nunca van a saber dónde están esos desaparecidos; y muchos han muerto ya. (René y Marcos)

Ana : ¿Encontráis muchas dificultades en vuestro trabajo?

Marcos: ¿Qué tipo de dificultades?

Ana : Pues, os falta información o trabas...

Angel: O sea técnicas o políticas.

Marcos : Bueno, el tema de la búsqueda de información, los archivos se van actualizando. Todavía hay algunos que puede decir Alex que son de difícil acceso, y luego, trabas políticas... falta de voluntad... más que otra cosa. No es..., hay comunidades o ayuntamientos que tienen aversión a la recuperación de la Memoria histórica, pero ya sabes a lo que te enfrentas. Pero, luego, al final, si hay una exhumación en una finca que no tiene nada que ver con el ayuntamiento, lo único que vas a encontrar..., haces el trabajo,... y encuentras, como se dice, desprecio por parte de la administración. Pero, nunca nos ha pasado... y por suerte, que un ayuntamiento haya tenido una posición frontal frente a una exhumación; luego, claro, si tu trabajas, tienes que trabajar en su cementerio...ahí es donde puedes encontrar algún problema. Pero, de momento lo que puede haber es la dilatación a la hora de dar los permisos.

Pero al final siempre terminan dándolo porque hay un montón, decenas ya de fosas abiertas y decenas ya de casos que pueden mirar y no te pueden decir: -“ No, es que si entráis en el cementerio vais a romper algo...” Y, bueno, es curioso que vamos a romper algo en el cementerio de tu pueblo y hemos trabajado en otros cincuenta y no hemos roto nada. Entonces, como hay ya mucho trabajo hecho, pues siempre puedes hacer o pedir lo que se dice mil informes en este ayuntamiento.

Ana: Quizá no tiene mucho que ver, pero los comentarios que hacen algunos del Partido PopularPor ejemplo: que se busca solo a los familiares cuando se quiere cobrar...

Marcos: Pues eso es uno de los motivos, eso es un síntoma de por qué hay que recuperar la memoria histórica. Porque esa gente sin tener una mínima preparación democrática tienen puestos de poder y están representando a los españoles en las instituciones. Esa gente debería estar, en el mejor de los casos, picando piedra al lado del río, que es la preparación que tienen cuando hacen esas declaraciones. Es la preparación que demuestran. Y, éso hace falta; no sé si es reescribir la historia, pero, por lo menos conocerla. Una persona que dice eso nunca ha estado en una exhumación y no ha visto a ese familiar, no ha visto a ese padre, a esa hija o ese hijo de una víctima del franquismo que lleva desde el 36 buscando a su.... Intentando sacar los restos de su padre. Y en España ha sido un periodo de ayudas a...que no a los familiares, si no a actividades relacionadas con la búsqueda e investigación de fosas comunes. O sea, nunca se ha dado lo que venía a decir éste de este periodo del 2006 al 2011, que hubo las ayudas de la memoria histórica. Pero es que este dinero no lo recibía un familiar. Primero desconoce el funcionamiento de esas subvenciones y lo que quería era ser hiriente y mal educado y vamos, lo consiguió. Es una falta , también, de una mínima cultura democrática.

Ana: ¿ Habéis recibido críticas por vuestro trabajo?

Marcos: Si, pero siempre son constructivas, por ejemplo cuando empezábamos y que decían que íbamos a romper España pues te daban más ganas de decir pues joder Zanja a Zanja y a ver como lo hacemos.

Ana: Porqué decían que removíais mucho los sentimientos...

Marcos: No, no era la palabra, cuando decían remover no se referían a los sentimientos, decían otra palabra bastante más fea, que demuestra también el desconocimiento del trabajo y sobre todo evidencia también que desconocen la historia de este país y el dolor que han sufrido los hijos, los descendientes de estas personas. Yo creo que si estuviesen en una exhumación y viesen la cara de ese familiar ya no podrían decir:

“-Es que usted está rompiendo España, es que usted está revolviendo la mierda”, como han dicho.

“No no, estoy revolviendo la tierra para sacar los restos de mi padre”, pero eso es un total desconocimiento. Por suerte, quitando energúmenos como Hernando y alguno más por ahí suelto, que luego eso siempre son unas declaraciones que todos nos fijamos en ellas, pero que seguro que al otro lado de él se estará haciendo algo que nos estará jodiendo a todos pero todos nos fijamos en esa declaración. Esto también hay que tenerlo siempre en cuenta, mientras Hernando dice una tontería, muchos nos fijamos en él y dejamos de ver lo que está ocurriendo a nuestro alrededor. ,

Pero por suerte el discurso ese dentro de PP que fue muy hostil hacia la recuperación de la memoria histórica, fue muy hostil a partir de que estuvo Zapatero, pero se llevan haciendo fosas desde el año 2000 o sea que ojo también con ...cuando se dice que ésto lo abrió Zapatero. No, no en el año 2000 se abrió la primera fosa. Era la primera vez y gobernando Aznar con una mayoría absoluta aplastante. Así que si que se ha conseguido que ese discurso, ya más o menos desaparezca y haya algunos en el centro del PP que hay veces que dicen que todo el mundo tiene derecho a recuperar los restos de los suyos, pero claro, que no se haga ruido, que no se sepa mucho.

Que se lo lleven para su tumba y punto. Y eso no es así. Si tu no le das visibilidad a ésto parece que nunca pasó. Y pasó.

Ana: ¿Cunde a veces el desanimo entre vosotros?

(Risas) **Marcos:** Cuando van nueve días viendo una máquina cunde el desanimo y ya, la locura colectiva. Eso es,... estás acostumbrado, al final te acostumbras pero... pensé que estábamos más hechos y la última vez que estuvimos cinco días viendo máquina ...era,...es desánimo porque pasan los días, no aparecen las fosas, vienen los familiares” ¿qué? ¿Aparece?” Y no y otro día y otro hasta que aparecen,...pero todo eso ya se termina cuando aparecen los primeros restos. De hecho hay un video por ahí.

René: Yo creo que lo quitaron.

Marcos: Yo creo que lo quitaron en el momento en que... Hace dos semanas estuvimos buscando unas fosas donde decía Alex, estuvimos cinco días a treinta y tantos grados en un campo muy grande, mucha calor, con muchas horas de máquina hasta que vino un testigo y nos llevó a otro lugar y, en el momento en apareció esa fosa, pues imagínate ¡Joder! pues es un momento muy importante y muy bonito. Ves asomar unas suelas y es un triunfo. Entonces hubo un hombre que nos grabó ese momento y es un momento muy gracioso porque Alex casi se caía, Nuria gritando René, gritando, yo ahí buscando herramientas: esto no, lo otro...pero es un momento de alegría y ya olvidas todos esos cinco días de búsqueda. Luego al final da resultado y si no es ésta , va a ser en la siguiente, pero....te vas a acostumbrando a ello.

Ana: ¿Qué es lo que os hace seguir adelante con vuestro trabajo?

Marcos: Pues eso, cuando aparece una fosa sabes que va a haber un final muy bonito.

Rene: Si,..sí..

Ver que siguen llegando reclamaciones y ver que puedes seguir ayudando a la gente y que si tú no haces esto no lo hace nadie. De hecho la Asociación, el equipo que estaba de base en 2012 cuando acaban las subvenciones ha seguido trabajando hasta ahora con sus propios medios, es decir, cobrando del paro, incluso sin tener ningún tipo de ingreso después, pero porque sigues creyendo en esta causa y porque crees que al final ...tienes que seguir ...no puedes porque...que tú abandones esto no es lo que abandonemos nosotros, si no que estás abandonando a miles de familias que siguen a día de hoy esperando y eso es muy, muy triste. Y, al final, bueno, está claro que cada uno tiene que buscarse la vida y... estábamos en un momento muy crítico como para poder continuar, muy muy crítico. De repente llega el premio de EE UU y fue como...por fin después de tantos años y tantos meses esperando por fin puedes continuar dando respuesta a todo esto y puedes volver a empezar y puedes volver a plantearte muchísimas cosas. Es lo que te ayuda a seguir, y como ves que llega un familiar y buscas un poco de información, están muy ilusionados tú encuentras más, ayudas...es un continuo ¿no? Y como llegan, siguen llegando voluntarios y como todo esto es una cosa que va creciendo, va creciendo, es un movimiento, como decimos social, que además es muy bonito. Es que es muy bonito porque además es que te das cuenta de que es una ayuda tan fácil y tan sencilla y que al final das algo tan importante a una familia, o sea, tan y tan importante. Muchas veces nos dicen que no somos conscientes del trabajo que tenemos, que seguramente no somos conscientes de que nuestro trabajo es tan importante; y, a lo mejor, sí que es verdad que no somos tan conscientes. Posiblemente nosotros, ...bueno, yo tengo un familiar represaliado. Marco también tiene pero Núria no tiene, Alex no tiene...y sin embargo están aquí. Creyendo en esta causa también.

Ana: ¿Por qué creéis que vuestro trabajo es útil para el desarrollo de la democracia española?

Marcos: Porque profundiza en ella y va a buscar las raíces de la democracia que necesitamos.

O sea, necesitamos más democracia y más política como la que se desarrolló del 14 de abril de 1931 al 18 de julio del 36 y los años que estuvo el gobierno en el exilio y esos años...hasta el año 39. Posiblemente si los políticos de hoy se reflejaran más en aquellos que hubo en los años 30, incluso entre los movimientos liberales, sindicales i todo lo que estos hombres...que estaban todos afiliados a sindicatos... Todo lo que

hemos visto de todo lo que se consiguió en esos años y lo poco que se consiguió en los años que llevamos de democracia... se ha derrumbado .

Si hubiésemos tenido unos buenos pilares, mirando esa democracia de los años 30 igual no se hubiese caído todo. Lo que estamos viendo es que esos hombre, muchos de ellos, pidieron mejoras de trabajo en las minas, para poder trabajar 8h solamente o 9h al día.

Hoy, si quieres trabajar y te toca 10h, pues te toca 10h.

Y ellos también lucharon, como dice nuestro compañero que estaba aquí, que es exminero, por el parte de mojados, o sea, si tú, un día te cogías una mojadura, que pudieras salir de trabajar, pues si no te ibas a morir, ibas a coger una bronquitis terrible. Pues eso es lo que pedía esa gente. Y tú ves las reivindicaciones del año 34 y no era ninguna locura, no era ninguna revolución. Eran unas reivindicaciones justas, que a día de hoy las veríamos revolucionarias teniendo lo que tenemos. Pero, es por eso.... que no me acuerdo cual era la pregunta...

Ana: Que si es útil para el desarrollo de la democracia.

Marcos: Hay que profundizar en ella, saber de dónde venimos y quienes faltan.

René: Hay veces que ponemos en duda, nosotros, el término “democracia”. Cuando ves esto y es como... Un estado democrático es el que realmente da la posibilidad a sus ciudadanos de poder tener a sus muertos enterrados en un cementerio y eso es una falta gravísima. Es que hay momentos en que dices ¿Podemos decir democracia en este país, con este tema de derechos humanos pendiente todavía? Y, bueno, Marco lo dice muchas veces: ésta es una democracia en minúscula porque todavía no.... “Democracia” en mayúscula no lo puedes escribir hasta que no soluciones algo tan grave como es una falta democrática de recuperación de las víctimas y de ayudar a esas familias porque sabes que hay muchas cosas que no vas a poder conseguir y que no se van a poder solucionar, se pueden saber, se pueden conocer, pero no las vas a poder arreglar. Es decir: incautación de bienes; las víctimas no solamente fueron asesinadas, si no que sus bienes fueron incautados, les robaron sus pertenencias y todo eso no es posible recuperarlo, pero, como mínimo, una restauración y que cada uno sepa dónde tiene a sus víctimas. Eso es muy grave que no lo tenga un estado. ¡Vamos! Y, yo también siempre lo digo: no es únicamente un problema español, es un problema europeo. Estamos dentro de la Unión Europea, la Comunidad Económica Europea, con un problema de derechos humanos sin cumplir y Europa podría decir: “Lo sentimos, pero hasta que tú no cumplas con los derechos humanos no puedes estar aquí.” Y eso en Europa no se ha hecho. Se hace una instancia desde la O.N.U., se recomienda desde la O.N.U. que se haga ... pero eso no tiene ningún tipo de validez. Alex os puede decir porque no tiene validez, porque el informe de la O.N.U....

Alex:...no tiene validez porque no es vinculante. No lo adopta la Asamblea General de las Naciones Unidas, lo adopta un organismo que trabaja para Naciones Unidas, pero las resoluciones que hacen esos organismos no son vinculantes, no obliga a los estados a cumplir con sus recomendaciones, no recomendaciones si no, entre comillas, obligaciones. Entonces, al no obligarles a cumplir, eso no tiene ningún tipo de validez. La ONU. está..., no sé cómo decirlo, está dando gritos en un espacio vacío, en un espacio cerrado donde nadie le está escuchando y nadie le va a escuchar.

Ana: ¡Gracias!

Marcos: ¿Cómo se mide el sufrimiento?

Qüestionari a l'historiador Luis Miguel Cuervo, fet per mail el 23 de juliol de 2015.

Preguntas sobre Gerardo Argüelles Fernández:

- 1) En la lista sobre los represaliados por el franquismo, hay tres personas de Colloto. Gerardo Argüelles es asesinado y las otras dos personas (Juan Olay Mier y Juan Secades Olay) son ejecutadas ¿Qué diferencia hay? ¿ Si fue asesinado, esto implica que no pasó por juicio militar? ¿no hay sentencia condenatoria? ¿llegó a entrar en prisión?

Efectivamente, las víctimas fueron asesinadas en ambos casos, pero nosotros usamos los términos "asesinado" y "fusilado" para diferenciar a unos: los que fueron directamente muertos por fuerzas de Falange, Guardia Civil o Ejército; de los otros: los que tuvieron que pasar por la farsa de los consejos de guerra en los que un "Tribunal" los condenaba por los delitos de "rebelión militar" o "auxilio a la rebelión". La Justicia al revés, un auténtico disparate ya que habían sido ellos, los vencedores, quienes habían protagonizado la rebelión militar.

- 2) En la fecha de su muerte se indica 2 de noviembre de 1937. Las tropas de Franco (Brigadas Navarras) entran en Gijón el 21 de octubre de 1937 y el frente norte se desmorona. ¿Pudo ser asesinado en ese momento, en el transcurso de la defensa de Gijón? ¿pudo morir en combate o asesinado sin ser hecho prisionero?

El frente se rompe a la altura del puerto del Fito y desde allí a Gijón es un paseo para las tropas franquistas ya que en Gijón no se plantea ningún tipo de defensa. La ciudad, como el resto de las poblaciones, se ve inundada de grupos paramilitares que identifican a la gente en la calle o van a buscarla a sus domicilios. A los detenidos, que ya son miles, se unen los milicianos que abandonan el frente. Inicialmente se les encierra en la Plaza de Toros, que hace de improvisado campo de concentración. La plaza es visitada por grupos de falangistas llegados desde puntos de toda la región que identifican y se llevan con ellos a todas las personas relacionadas con los partidos de izquierda que conocen. La mayoría no llegará a sus localidades de origen. Serán asesinados en las inmediaciones de la plaza, en la playa o en las afueras de Gijón. Los crímenes comienzan el mismo día 21 de octubre de 1937 y durante las dos primeras semanas reinará el caos hasta que la cosa empieza a estabilizarse un poco, aunque seguirá habiendo "paseos".

- 3) ¿pudo ser el asesinato anterior a la fecha en qué se indica en el registro?

Creo que te contesto con la respuesta anterior

- 4) ¿sabe Usted si el Gobierno de República organizó la marcha de civiles (mujeres y niños) por puerto hacia algún lugar de Francia (Burdeos, por ejemplo)? Si es así, ¿en qué fechas se produjeron estas expediciones? ¿cómo pudieron llegar la familia de Gerardo Argüelles Fernández (su mujer e hijas) desde Asturias a Cataluña, si buena parte del norte de España estaba controlado por las tropas de Franco?

Efectivamente, hubo varios buques que desde junio de 1937 evacuaron a mujeres, niños, gente mayor y heridos. De hecho hay listados con los nombres y en el Archivo de la Memoria de Salamanca se conservan una parte de los permisos de evacuación. Eran barcos que habían llegado con armas o provisiones y retornaban con refugiados. Por lo general salían del puerto del Musel (Gijón) y del de Ribadesella que, burlando el bloqueo, arribaban en puertos franceses. Una vez allí los refugiados eran subidos en trenes fletados especialmente para tal fin y llevados a Cataluña. Normalmente se bajaban en la estación de Portbou, donde eran entregados a las autoridades de la República que los alojaba donde podía. Hubo casas de acogida para madres con hijos por toda Cataluña.

Documents enviats des de l'Associació per a a Recuperació de la Memòria Històrica amb la sede a Salamanca:

Document "PS Gijón J – 30"

17

Afiliado n.º	446
Nombres	Gerardo Arguelles Fernandez
Edad	45 años
Estado	Casado
Natural de	Oviedo
Provincia de	Oviedo
Años de profesión	Sanatorio 10 meses
Domicilio en	Noreña
Calle	Escuelas de Noreña
Procedo de	
Trabaja en	H. Militar nº 30
Cargo que ejerce	Infermero
Ingreso	21 de Mayo de 1937
Bojo	

C Comisión de EVACUACIÓN de Asturias y León Para el INTERESADO		A orden por el Sr. Diputado		Solicitud n.º	N.º de orden
		A orden por el Sr. Diputado		Carpeta n.º	
Nombre		Ayuntamiento de	N.º de orden	C	
A veras por el Ayuntamiento		Solicitud n.º	N.º de la carpeta	1764	
Fecha de la carpeta		SOLICITUD DE PASAPORTE DE EVACUACION			
A veras por el Ayuntamiento		que formula <u>Luis Frances Redal</u>			
Fecha de la carpeta		Domiciliado en <u>Sipon</u> calle <u>Somio</u> n.º			
A veras por el Ayuntamiento		para sí y <u>4</u> familiares, según detalle al dorso, al Ayuntamiento			
Fecha de la carpeta		de <u>Sipon</u>			
A veras por el Ayuntamiento		con fecha de de de 193			
Fecha de la carpeta		(Firma del solicitante)			
A veras por el Ayuntamiento		<u>Luis Frances Redal</u>			
Fecha de la carpeta		CERTIFICADO acreditando legalmente que pasan de 60 años o que no han cumplido los 15.			

	Nombres y apellidos de los asociados	Edad	sexo	Nacionalidad	DOMICILIO EN	
					antes del 1937	después del 1937
1	José Juanes Redal	47	varón	español	Gollata	Gijón
2	José Juanes Longuello	19	varón	"	"	"
3	Angel de Aquilino Juanes	17	varón	"	"	"
4	Maria Longuello Juanes	11	mujer	"	"	"
5	Leonida Longuello Juanes	9	mujer	"	"	"
6						
7						
8						

	LUGAR DONDE TRABAJA O RENDIÓ SERVICIOS		Filial política o sindical	Exposición el día
	antes del 1937	después del 1937		
1	Gollata	Gijón		En vapor
2				en el puerto de
3				con destino a
4				País de a.
5				Pasaporte a.
6				OBSERVACIONES.
7				
8				

NOTA.—Si los asociados dejan algún familiar en este territorio, indicar los nombres y apellidos de cada uno de ellos.

Nombre y apellido: Leonida Longuello

edad: 11 años. Casado: no parentesco con los asociados: padre

Nombre y apellido: San Rafael Puesto sociético en la actualidad en: San Rafael

Filial política o sindical: M. S. S.

Firma y sello de la organización Sindical o Política de la Federación que los emite

[Firma]

FEDERACION SOCIALISTA ASTURIANA
COMISION EJECUTIVA
GIJON

Document sense referència. Es fa referència al treball que va fer la meva besàvia
durante la Guerra Civil

SUAREZ --

Luz
REDAL

Ingresó en la A.T.E.A. en 1-6-36 (Cult. 202) Maestra
de Colloto, con informe favorable de la ATEA de Noreña
22-9-36 (Cult Siero 149-15) Colaboró con trabajos Sindi-
cales solicitados por carta de J.A. Suarez (Nº 7) leíd
en sesión de dicho grupo local a 4-4-37 (Cult. 142-19)
Directora del Rogugio de Huerrianos de Milicianos Rojos
"Rosario Acuña" en Somió, según Vº Bº en facturas. (Cul
181)

Numero de lista	Grado	Nombre y apellido	Grado y punto	Nombre de la familia
808	Alfombrado	X Silvestre Villanueva Lopez	XVII G. de B.	Siende Villanueva
809	Soldado	X Miguel Amateca Villanueva	XVII G. de B.	Alonso Villanueva
810	Alfombrado	X Jose Manuel Rodriguez Garcia	XVII G. de B.	Vicente Rodriguez
811	Soldado	X Amador Garcia Suarez	XVII G. de B.	Baron Garcia
812	Soldado	X Angel Garcia Diaz	Intendencia	Pomestura de Diaz
813	Soldado	X Valentin Sanchez Cuevas		Garcia Caldera
814	Soldado	X Pedro Valle Romo		Lola Vega
815	Soldado	X Primitivo Sanchez Garcia		Laureano Sanchez
816	Soldado	X Mario Moran Garcia		Fernan Moran
817	Soldado	X Jose Antonio Amunategui		Peter Antonio
818	Soldado	X Sabino Aparicio Sanchez		José Aparicio
819	Soldado	X Enrique Aparicio Sanchez		José Aparicio
820	Soldado	X Eloy Antonio Garcia	Superior	José Antonio
821	Soldado	X Mateo Mesa del Olmo	Art.	Petronila Faust
822	Soldado	X Joaquin Eugenio Ferrando	XIII C. de B.	San Aguilas
823	Alfombrado	X Angel Sanchez Herrera	XIII C. de B.	San Aguilas
824	Soldado	X Antonio Jela Aguilar	XIII C. de B.	Isabel Aguilar
825	Soldado	X Cesario Garcia Cruz		Olivera Lopez
826	Soldado	X Jose Garcia Ortiz	XIII C. de B.	San Garcia
827	Cabo	X Angel Martin Ferrando	Art. 247	Florin Ferrando
828	Soldado	X Andres Lopez Figueroa	XIII C. de B.	Oficial de Figaroa
829	Com. Camp.	X Antonio Lopez Figueroa	12 Bat. Reg. de Art.	Comunidad de Figaroa
830	Soldado	X Jose Sanchez Hernandez	Art. 207	José Sanchez
831	Soldado	X Pedro Sanchez Ferrando	Transportes	Yeresa y Amparito
832	Soldado	X Angel Ferrando Orta	Art. 213	Sabina Ferrando
833	Capitán	X Manuel Ferrando Orta	Art. 213	Sabina Ferrando
834	Soldado	X Manuel Ferrando Orta	Art. 213	Sabina Ferrando
835	Cabo	X Juan Laguna del Rio	Comunicaciones	Celia Diaz
836	Cabo	X Juan Diaz Ferrando	Aviacion	José Diaz
837	Soldado	X Jose Diaz Ferrando	Art. 213	José Diaz
838	Soldado	X Manuel Diaz Ferrando	Art. 213	José Diaz

(1)

Relación nominal del personal dependiente de la Sanidad Militar que presta servicio en este Hospital nº 30

Nombre y Apellidos	Edad	Nacionalidad	Residencia	Cargo	Graduación Actual	Fecha de ingreso en Sanidad Militar	Cargo anterior al ingreso	Filiación P. Sindical
Václav Tománek Tománek	26	Dirido	Moreña	Adj. Militar	Capitán		si	V. R.
Julio Bustos Alvarez	30	"	Moreña	Practicante	en correspondencia	9 Octubre 54	si	P. S.
Miguel Alvarez Cobian	31	Gijón	Gijón	Analista			no	P. S.
Diego Rodríguez Barba	53	"	"	Estadístico jefe		5. Enero 54	si	V. C. P.
Marcos Luis Dieguez Sola	30	Dirido	"	Enfermero		11. Agosto 54	no	P. C.
Marcos Fernando Bone	49	"	"	"		"	"	V. R. T.
Julio Oquendo Garcia	18	Gijón	"	"		"	"	P. S. V.
Gerardo Oquendo Tománek	45	Dirido	Moreña	"		"	"	P. S.

Ogunea 17 de Mayo de 1955
El Delegado Militar
[Firma]

Nº 30
San RAFAEL - Moreña

(1) Esta Delegación ingresó, respectivamente, a su línea de fábrica la conveniencia de retener los representantes que trabajan en correspondencia al cargo de Practicante titular